

Úroveň slovní zásoby u dětí předškolního věku

Petra Lacinová

Bakalářská práce
2017

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav školní pedagogiky

akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Petra Lacinová**
Osobní číslo: **H14637**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství pro mateřské školy**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Úroveň slovní zásoby u dětí předškolního věku**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše z oblasti komunikace dětí předškolního věku.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti slovní zásoby u dětí předškolního věku.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu metodou testování.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BERK, Laura E. a Adena Beth MEYERS. Infants, children, and adolescents. Eighth edition. Boston: Pearson, 2016. Always learning. ISBN 978-0-13-393673-5.

BYTEŠNÍKOVÁ, Ilona. Rozvoj komunikačních kompetencí u dětí předškolního věku. Brno: Masarykova univerzita, 2007. ISBN 978-80-210-4454-8.

DURDILOVÁ, Lucie a Jiřina KLENKOVÁ. Hodnocení slovní zásoby dětí před zahájením školní docházky. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-770-0.

KLENKOVÁ, Jiřina a Helena KOLBÁBKOVÁ. Diagnostika předškoláka: správný vývoj řeči dítěte. Brno: MC nakladatelství, 2003. ISBN 80-239-0082-X.

KUTÁLKOVÁ, Dana. Logopedická prevence: průvodce vývojem dětské řeči. Vyd. 4. Praha: Portál, 2005. Speciální pedagogika. ISBN 80-7367-056-9.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Iva Žáková

Ústav školní pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce:

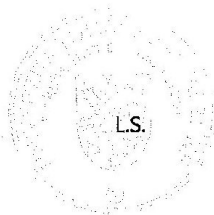
26. října 2016

Termín odevzdání bakalářské práce:

26. dubna 2017

Ve Zlíně dne 26. října 2016

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

doc. PaedDr. Adriana Wiegerová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 15.11.16.

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevydávalečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat náhrady chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užíti či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiněněně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k vyšší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce má teoreticko-empirický charakter. Cílem bakalářské práce je zjistit úroveň slovní zásoby u dětí předškolního věku. V teoretické části sumarizujeme vývoj řeči, komunikaci a slovní zásobu u dětí předškolního věku. V praktické části předkládáme výsledky kvantitativního výzkumu realizovaného prostřednictvím testování. Jsou zde vyhodnoceny výsledky dětí z běžné a logopedické třídy, srovnány výsledky mezi dívkami a chlapci, rozdíly mezi mladšími a staršími dětmi. Ze zjištěných dat vyplynulo, že děti z běžné třídy mateřské školy dosáhly vyšší úrovně slovní zásoby než děti z logopedické třídy a úroveň slovní zásoby u dívek a chlapců jsou vyrovnané.

Klíčová slova: slovní zásoba, komunikace, vývoj řeči u dětí, jazykové roviny řeči

ABSTRACT

The bachelor thesis has a theoretical-empiric character. The aim of this bachelor thesis is to find out the vocabulary level of preschool children. In the theoretical part we summarize the development of speech, communication and vocabulary level of preschool children. In the practical part we present the results of the quantitative research realized through testing. There are evaluated the results of children from regular and logopedic class, there are compared the results between girls and boys, the differences between younger and older children. These ascertained data show that children from of a regular class in kindergarten classes have a higher vocabulary level than children from a logopedic class and that the vocabulary level of girls and boys is balanced.

Keywords: vocabulary, communication, speech development of children, language levels of speech

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat všem, kteří mi s bakalářskou prací pomáhali. Především paní Mgr. Ivě Žákové za odborné vedení bakalářské práce, cenné rady a především za vstřícný přístup při konzultacích. Velké poděkování patří i paní Mgr. Iloně Kočvarové, PhD., za rady ohledně zpracování dat. Na závěr bych chtěla moc poděkovat svým rodičům za jejich podporu při studiu.

Prohlášení

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 KOMUNIKACE	11
1.1 DRUHY KOMUNIKACE.....	11
1.2 DEFICITY KOMUNIKAČNÍCH SCHOPNOSTÍ	13
2 DĚTSKÁ ŘEČ	17
2.1 VÝVOJ DĚTSKÉ ŘEČI	17
2.2 JAZYKOVÉ ROVINY ŘEČI	19
3 SLOVNÍ ZÁSoba U DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	23
3.1 DEFINICE POJMU	23
3.2 POČÁTKY SLOVNÍ ZÁSoby	23
3.3 VÝVOJ SLOVNÍ ZÁSoby	25
II PRAKTICKÁ ČÁST	27
4 METODOLOGIE VÝZKUMU	28
4.1 HLAVNÍ VÝZKUMNÝ CÍL	28
4.1.1 Dílčí výzkumné cíle	28
4.1.2 Výzkumné otázky.....	28
4.2 VÝZKUMNÝ SOUBOR A JEHO VÝBĚR	28
4.3 DRUH A METODA VÝZKUMU	29
5 VÝSLEDKY VÝZKUMU	30
5.1 AKTIVNÍ A PASIVNÍ SLOVNÍ ZÁSoba	30
5.2 SLOVNÍ DRUHY	34
5.3 NEJTĚŽŠÍ SLOVA	37
5.4 NEJEDNODUŠŠÍ SLOVA	40
5.5 KOMPARACE MLADŠÍCH A STARŠÍCH DĚTÍ	42
5.6 KOMPARACE DÍVEK A CHLAPCŮ	43
5.7 KOMPARACE BĚŽNÉ A LOGOPEDICKÉ TŘÍDY	44
6 SHRnutí VÝSLEDKŮ VÝZKUMU A DOPORUČENÍ PRO PRAXI	45
ZÁVĚR	47
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	49
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK A SYMBOLŮ	52
SEZNAM TABULEK	53
SEZNAM GRAFŮ	54
SEZNAM PŘÍLOH	55

ÚVOD

Slovní zásoba je pro život velmi důležitá a úzce souvisí s komunikací. Podle komunikace s druhým poznáme, jaké úrovně slovní zásoby komunikátor dosahuje. Úroveň slovní zásoby velmi ovlivňuje náš život. Vědomě či nevědomě si vybíráme, v jaké společnosti trávíme čas, kde se cítíme dobře, kde se rádi bavíme s ostatními a to vše záleží na podobných komunikačních schopnostech komunikátorů.

Bakalářská práce se zabývá problematikou úrovně slovní zásoby u dětí předškolního věku. Toto téma jsem si zvolila z toho důvodu, že mě zajímá vývoj slovní zásoby u dětí a chtěla jsem prozkoumat jejich úroveň slovní zásoby. Především jsem chtěla zjistit rozdíly mezi běžnou a logopedickou třídou mateřské školy. Dále jsem chtěla porovnat úroveň slovní zásoby u dětí mladšího a staršího předškolního věku. V další řadě jsem chtěla prozkoumat rozdíl v úrovních slovních zásob u dívek a chlapců.

Cílem bakalářské práce je popsat úroveň slovní zásoby u dětí předškolního věku. Teoretická část je rozpracovaná do tří tematických kapitol, které navazují na název práce. První kapitola popisuje komunikaci, druhy komunikací a deficity komunikačních schopností. Ve druhé kapitole se zabýváme dětskou řečí, především jejím vývojem a dále pak jazykovým rovinám řeči. Zde hraje největší roli lexikálně-sémantická rovina, kde se nachází slovní zásoba a k ní patřící aktivní a pasivní slovní zásoba. Třetí kapitola se zabývá slovní zásobou, jejími počátky a vývojem.

Praktická část je rozpracovaná ve čtvrté, páté a šesté kapitole. Čtvrtá kapitola se věnuje metodologii výzkumu, kde je popisován hlavní výzkumný cíl, výzkumný soubor a metoda výzkumu, kterou bylo testování. Testování bylo prováděno ve dvou mateřských školách v Jihomoravském kraji. Bylo testováno 15 dětí z běžné třídy mateřské školy a 15 dětí z logopedické třídy mateřské školy. Využili jsme již vypracovaného testu od autorů Seidlová Málková a Smolík (2014). Byly dvě varianty testu pro mladší děti do čtyř a půl let a pro starší děti nad čtyři a půl let. V další kapitole jsou zobrazeny výsledky testování dětí pomocí grafů a tabulek. Zodpověděli jsme zde také na tři dílčí výzkumné otázky a hlavní výzkumnou otázku. V šesté kapitole jsme se věnovali shrnutí výsledků a následné doporučení pro praxi.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 KOMUNIKACE

V této kapitole se budeme zabývat pojmem komunikace, jejími druhy a deficity v komunikaci.

Schopnost komunikace patří mezi základní a životně důležitý proces pro existenci každé společnosti (Bytešníková, 2007).

„Člověk je tvor společenský, je schopen s ostatními lidmi komunikovat. Různé formy dorozumívání a sdělování potřebuje každá živá bytost; člověka spojujeme se sociální komunikací.“ (Klenková, 2006, s. 25)

Kunczik (1995) konstatuje, že význam a důležitost komunikace pro život jedince nelze nikdy dostatečně ocenit - jakkoli se tato základní pravda zdá být určitou samozřejmostí a truismem. Bez komunikace tedy nemůže žádná společnost existovat, natož pak se vyvíjet a přežívat.

Komunikaci můžeme chápat také jako „přenos nejrůznějších informačních obsahů v rámci rozličných komunikačních systémů za použití různých komunikačních médií, zejména prostřednictvím jazyka, sdělování.“ (Petráčková, 1995, s. 406)

Zajímavostí je, že komunikujeme, i když jen přihlížíme nějaké slovní výměně mezi dvěma účastníky. Pokud bychom u toho přítomni nebyli, informace by proudily jinak nebo by byly zcela jiné. Komunikační výměna může být tedy jak sdělování, tak sdílení (Vybíral, 2005).

Klenková (2006) uvádí čtyři **základní stavební prvky**, které se vzájemně ovlivňují:

- **Komunikátor** (osoba, která nám něco nového sděluje)
- **Komunikant** (osoba, která přijímá nové informace)
- **Komuniké** (nová informace)
- **Komunikační kanál** (aby si obě strany rozuměly, musí používat předem dohodnutý kód)

1.1 Druhy komunikace

Druhů komunikací existuje mnoho. Můžeme na druhy komunikace pohlížet z různých hledisek. Například podle charakteristiky a podle prostředku komunikace.

1) Druhy komunikací podle charakteristiky

Podle charakteristiky rozlišuje DeVito (2008) čtyři druhy komunikací.

Intrapersonální komunikace je komunikace, kterou vedete sami se sebou. Jejím prostřednictvím sami se sebou hovoříte, sami sebe hodnotíte. Uvažujete o svých rozhodnutích, zkoušíte si řeč, kterou máte v úmyslu předat jiným lidem. Můžete si tak natrénovat třeba pohovor k novému zaměstnání.

Interpersonální komunikace znamená interakci s další osobou. Může probíhat formou osobního kontaktu, prostřednictvím elektronických médií nebo dopisu. Díky interpersonální komunikaci se o druhém člověku dozvídáte informace, poskytujete informace o sobě, ovlivňujete se.

Veřejná komunikace je komunikace mezi řečníkem a posluchači. Posluchačů může být různé množství - od stovek až po miliony. Prostřednictvím této komunikace vás druzí informují a přesvědčují, i vy je můžete informovat a přesvědčovat, například aby něco koupili či vykonali.

Masová komunikace je komunikace vycházející z jednoho zdroje a je určena mnoha příjemcům. Příjemci mohou být kdekoliv po světě. Nejvýznamnějšími masovými médii jsou noviny, časopisy, rozhlas, televize a film.

2) Druhy komunikací podle prostředku komunikace

Podle prostředku komunikace rozlišujeme tři druhy komunikací.

Verbální komunikace - jedná se o slovní komunikaci. Spadají sem všechny komunikační procesy, které se vyskytují v mluvené či psané řeči (Klenková, 2006).

I když v komunikaci hraje podstatnou roli verbální projev, tak se dorozumíváme i jinými prostředky. Jedná se o **neverbální komunikaci**. Ta v sobě zahrnuje veškeré neslovní prostředky. Neverbálně komunikujeme gesty: pohyby hlavou, pohyby těla; postoj těla; výraz tváře (mimika); pohledy očí; vzdálenost mezi komunikátory; tělesný kontakt a další aspekty řeči jako je například oblečení, upravenost a dalšími aspekty vlastního zjevu (Klenková, 2006).

Dalším druhem komunikace je **komunikace činem**. Jedná se o prvotní druh komunikace, co se týče historického pohledu. Je doprovázena komunikací neverbální (Klenková, 2006).

1.2 Deficity komunikačních schopností

Deficity ve vývoji řeči jsou spojeny s vyžíváním centrální nervové soustavy a také s rozvojem percepčních, kognitivní, jazykových i motorických funkcí. Jedná se o postižení nevyvinuté řeči nebo pouze v počátcích svého vývoje (Bytešníková, 2012).

Je důležité, když této problematice věnujeme pozornost, protože opoždění nebo narušení vývoje řeči v předškolním věku může mít negativní dopad na další vývoj jedince (školní úspěšnost, sociální vztahy apod.)(Bytešníková, 2012).

1) Narušený vývoj řeči

Termín narušený vývoj řeči v současné době shromažďuje veškeré poruchy, které se ve vývoji dětské řeči objevují. Můžeme diferencovat několik kategorií, dle nichž lze klasifikovat narušený vývoj řeči z několika aspektů: etiologického, stupně narušení, věku a průběhu vývoje řeči (Lechta, 1990, in Bytešníková, 2012).

- Na aspekt etiologický nahlížíme ze dvou hledisek - jako dominující symptom nebo jako součást jiných vývojových poruch a deficitů.
- Pokud se budeme zabývat aspektem stupně narušení, můžeme se setkat s celou škálou případů od celkové nemluvnosti až po mírné odchylky od normy při narušeném vývoji řeči.
- Z aspektu průběhu vývoje řeči diferencujeme typy vývojových vad řeči na základě toho, v jakém vývojovém období byla řeč postižena a jak probíhá nadále její vývoj.
- Z aspektu věku rozlišujeme fyziologickou nemluvnost, která přibližně trvá od narození do konce prvního roku života dítěte. Pokud dítě nezačne mluvit do konce třetího roku života a nevyskytují se u něj žádné medicínské ani psychologické překážky, přičemž výchovné prostředí stimuluje rozvoj řeči, může se jednat o prodlouženou fyziologickou nemluvnost. Dále můžeme mluvit také o vývojové nemluvnosti, která je již patologická, v sobě zahrnuje opravdové případy narušeného vývoje řeči.

Důležitou úlohu zde hraje logopedická prevence, správná a včasná diagnostika a následně včasná stimulace. Je také důležitá spolupráce dalších odborníků z lékařských i nelékařských oborů. Důležitou roli má podpora a instruktáž rodičů i pedagogů v mateřských školách (Bytešníková, 2012).

Pod narušený vývoj řeči spadá opožděný vývoj řeči a vývojová dysfázie.

Opožděný vývoj řeči

Za opožděný vývoj řeči je považována absence jedné, více nebo všech složek v oblasti vývoje řeči vzhledem k chronologickému věku dítěte (Lejska, 2003).

Opožděný vývoj řeči se projevuje tím, že dítě začíná používat pojmenování a situační stereotypy později, než je běžné. Podstatné ovšem je to, že dítě samostatně projevuje snahu komunikovat. Pokud k jedinci bude přístup okolí ve smyslu cílené stimulace a budou vytvořeny optimální podmínky, pak se v dalším průběhu zpravidla řeč vyrovná obvyklému průměru (Bytešníková, 2012).

Vývojová dysfázie

Vývojová dysfázie je považována za specificky narušený vývoj řeči v důsledku raného mozkového poškození, které postihuje řečové centra vyvíjející se v mozku. Tato porucha se projevuje na různých úrovních verbálního projevu a zasahuje i další oblasti. U dětí s vývojovou dysfázií dochází k nerovnoměrnému vývoji celé osobnosti (Bytešníková, 2012).

2) Poruchy artikulace

K poruchám artikulace v dětském věku patří dyslalie a dysartrie. Mezi těmito dvěma typy narušené komunikační schopnosti je odlišná etiologie, společné je pouze narušení artikulačního procesu (Bytešníková, 2012).

Dyslalie

Dyslalie patří mezi nejvíce vyskytující se narušení komunikačních schopností. Jedná se o neschopnost používat jednotlivé hlásky nebo skupiny hlásek v komunikačním procesu podle příslušných jazykových norem (Bytešníková, 2012).

Vývojová dysartrie

Vývojová dysartrie je narušení artikulace jako celku, kdy dochází k narušení respirace, fonace a výskytu dysprozodie. Můžeme říci, že postižení řeči vzniká v oblasti vlastní realizace (Bytešnicková, 2012).

3) Poruchy plynulosti a tempa řeči

Mezi poruchy plynulosti a tempa řeči patří koktavost a breptavost, jejichž převaha v období předškolního věku je poměrně vysoká. Je velmi důležité pro další komunikační vývoj jak se podaří projevy zmírnit či odstranit (Bytešnicková, 2012).

Koktavost

Při koktavosti je narušena dynamika řeči, a to v důsledku narušení koordinace orgánů participujících na řeči, jež se projevuje přerušováním plynulosti mluvené řeči (Lechta, 2004).

Projevy koktavosti jsou velmi proměnlivé. Lze říci, že neexistují dva stejní jedinci s koktavostí (Bendová, 2011).

Breptavost

Breptavost se projevuje velmi rychlou, překotnou mluvou s častým přeříkáním, nedbalou artikulací, někdy „polykáním“ částí slov. Důsledkem rychlé mluvy dochází k vynechávání slabik, slov, někdy až vybočením od tématu (Kejklíčková, 2016).

4) Poruchy zvuku řeči

Mezi poruchy zvuku řeči patří huhňavost a palatolalie.

Huhňavost

Huhňavost se označuje tím, když zvuková podoba mluvy a hlasu je narušena. Hlavní roli zde hraje vzduch. Buď se do nosu dostává, když by neměl nebo naopak nedostává, když by měl (Kejklíčková, 2016).

Rozlišujeme huhňavost otevřenou (vzduch proniká, když nemá) a zavřenou (vzduch neproniká, když by měl) (Kejklíčková, 2016).

Palatolalie

Palatolalie patří za jeden z nejtěžších druhů narušené komunikační schopnosti. Termín palatolalie označuje narušenou komunikační schopnost, jejíž příčinou je rozštěp

patra. Za hlavní symptomy jsou považovány poruchy rezonance, artikulace a srozumitelnost řeči (Kejklíčková, 2016).

U jakýchkoli poruch řeči u dítěte bychom měli být na dítě ohleduplní, trpěliví a snaživí jim jakkoli pomoci v jejich nápravě a učení se správně mluvit.

V této kapitole jsme se snažili shrnout pojem komunikace, druhy komunikací, které jsme rozdělili podle charakteristiky a podle prostředku komunikace, a v poslední řadě deficit v komunikaci, které zahrnovaly narušený vývoj řeči, poruchy artikulace, poruchy plynulosti tempa řeči a poruchy zvuku řeči.

2 DĚTSKÁ ŘEČ

V této kapitole se budu věnovat dětské řeči, zejména vývojem dětské řeči a dále jazykovým rovinám řeči, obzvláště rovině lexikálně-sémantické, která je stěžejní pro naši bakalářskou práci.

2.1 Vývoj dětské řeči

„Vývoj řeči a komunikace je jedním z nejúžasnějších a nejdůležitějších momentů v rámci ontogeneze.“ (Bednářová, Šmardová, 2015, s. 28)

Prenatální období

Někdo by si mohl říct, proč zmiňujeme právě prenatálním období, vždyť plod v tomto období nemluví, tudíž nemůže probíhat vývoj dětské řeči. To je pravda, ale právě v tomto období se tvoří základ řeči pomocí naslouchání, kdy plod v matčině břiše od 6. měsíce vnímá hlas matky, zvuky kolem sebe a reaguje také na hudbu (Průcha, 2011). Většina mozkových neuronů jsou na svém místě do 24. týdne. Díky tomu jsou oči citlivé na světlo a plod reaguje na zvuk. (Berk, Meyers, 2016)

Interakce matky a plodu začíná již v prenatální fázi. V této době se mezi matkou a dítětem vytvoří určitý komunikační systém. Dítě je zde také aktivním účastníkem. T. Verny (1993) rozlišuje 3 druhy komunikace mezi matkou a plodem:

- a) Fyziologický způsob komunikace - tento způsob komunikace zprostředkovává krev procházející placentou. V krvi mohou být obsažené různé látky např. adrenalin, který z matčina organismu jde přes placentu do organismu plodu. Proto pokud matka prožívá stres, tak je dítě právě touto cestou o jejím stavu informováno.
- b) Smyslová komunikace - jedná se např. o masírování břicha, mateřský hlas či změnu polohy, na kterou plod reaguje. Plod může matce odpovídat tím, že kope, když si matka hladí břicho.
- c) Emoční a racionální postoj matky k plodu - tento druh komunikace spočívá v tom, že matka na plod soustředí svou pozornost, uvažuje o něm, přemýšlí nad jeho existencí. Taková koncentrace pozornosti na některou část těla bývá součástí relaxačních sys-

témů a takové zaměření se nějakým způsobem projeví. Proto lze i takto ovlivňovat plod v děloze (Verny, 1993, in Vágnerová, 2000).

Novorozenecké období

Po příchodu na svět se dítě projevuje zvukovým projevem a tím je pláč. Nejedná se o pláč, spíše o neurčitý křik, které novorozenec vydává v prvních dnech života. Tomuto období říkáme období křiku. Jde pouze o reflexivní činnost, dítěti nemusí nic scházet. Každé dítě je velmi individuální. Některé pláčou celé hodiny, jiné spokojeně spí. Je ovšem prokázáno, že děti velmi rychle dokážou odlišit lidskou řeč od jiných zvuků (Kutálková, 2005).

Kojenecké období

Kolem šestého týdne se začíná hlasový projev dítěte měnit. Sílí intenzita hlasu i jeho rozsahu. Dítě vyjadřuje bolest či nespokojenost tvrdým hlasovým začátkem, naproti tomu spokojenost vyjadřuje měkkým hlasovým začátkem. Dítě začíná také objevovat pohyblivost jazyka a rtů a spolu s měkkým hlasovým začátkem jsou tyto zvuky označovány za broukání (Kutálková, 2009).

Broukání postupně přechází do další fáze, kterou nazýváme žvatlání. Dítě dokáže měnit výšku i sílu hlasu. Zvuky připomínají hlásky nebo slova. Po půl roce života dítě začíná napodobovat své okolí. Napodobuje výrazy obličeje, gestikulaci a postupně i to, co slyší (Kutálková, 2009).

Kolem devátého měsíce svého života dítě začíná spojovat předměty a situace se slovy. Dítě se učí porozumět básničkám (Paci, paci), dokáže odpovědět gestem na otázku „Kde je máma?“ (Kutálková, 2009).

Další vývoj řeči je závislý na tom, zda má možnost komunikovat s dospělými a být v jejich společnosti. Pocit bezpečí usnadňuje vznik asociací mezi slovy a předměty. Dítě se tak rychleji učí více slov, kterým rozumí, i když je neumí říci (Kutálková, 2009).

Batolecí věk

V tomto období dochází k vědomě vyslovenému prvnímu slovu. Nejčastěji se jedná o krátké, jednoslabičné nebo dvouslabičné slovo. Slovo v tomto období velmi rychle přibývá. Většinou jedno slovo zastupuje celou větu - například slovo „haf“ může znamenat - tam je pes, pes štěká, pes se mi líbí apod. (Kutálková, 2009).

Jednotlivá slova se začínají spojovat a vznikají nám první věty. Jedná se o dvouslovné věty, ve kterých většinou figuruje máma. Může se jednat například o větu „mámo ham“. V tomto období se u dětí setkáváme s velmi velkými individuálními rozdíly. Většinou jsou dívky mluvnější, ale nemusí tak tomu být (Kutálková, 2009).

Předškolní věk

V tomto období se děti nejvíce rozvíjejí především v komunikaci s dospělými, ale mohou je také ovlivňovat média a komunikace s vrstevníky. Nastává období otázek typu „proč“, které jim obohatí znalosti, ale i zvětší slovní zásobu. Nápodobou se děti učí i gramatická pravidla. Kolem třetího věku děti začínají mluvit v delších větách, avšak stále s gramatickými chybami (Vágnerová, 2000).

Významnou složkou řečového projevu z hlediska rozvoje poznávacích procesů je tzv. egocentrická řeč. Primárně není určena pro jinou osobu a bývá spojena s myšlením. Později se egocentrická řeč mění na úroveň vnitřní řeči. Egocentrická řeč nepotřebuje posluchače, je to jen řeč pro sebe, kdy si dítě povídá samo. Dle Vágnerové (2000) může mít egocentrická řeč tyto varianty:

1. Expresivní - dítě slovně vyjadřuje své pocity
2. Regulační - předškolní dítě řídí slovními pokyny své vlastní jednání (Vygotskij, 1971). Připomíná si tím určité pravidla chování a dává si pokyny, co má dělat.
3. Egocentrická řeč může fungovat jako prostředek myšlení

2.2 Jazykové roviny řeči

Podle Bednářové, Šmardové (2007) řeč lze rozdělit na několik jazykových rovin:

- Foneticko-fonologická
- Morfologicko-syntaktická
- Lexikálně-sémantická
- Pragmatická

Foneticko-fonologická rovina se zabývá sluchovým rozlišováním hlásek a jejich vyslovování. Kolem šestého měsíce dokáže dítě sluchově rozlišit hlásky mateřského jazyka. Sluchové rozlišování je pro dítě velmi důležité, protože ovlivňuje jeho výslovnost. Pro správnou výslovnost musí dítě rozlišovat rozdíl mezi správným a nesprávným zněním

hlásky. Ve dvou až třech letech má dítě předpoklady pro artikulaci. Dítě nejprve vyslovuje lehčí hlásky (P, B, M, T, D, N) a poté i ty těžší (R, Ř, Z, S, C, Ž, Š, Č). Děti s nesprávnou výslovností (dyslálií) jsou do pěti let považované za naprosto běžné, do sedmi let jde o prodlouženou dyslálii a po sedmém roku je pravděpodobné, že se výslovnost neupraví spontánně (Bednářová, Šmardová, 2007).

Lechta (1990) popisuje, že při srovnání učení foneticko-fonologické roviny s jinými rovinami zjistíme, že učení foneticko-fonologické roviny začíná mnohem dříve a delší čas. Je to ovlivněno především motorikou mluvidel, intelektové schopnosti dítěte, podnětnost prostředí apod. Dítě by mělo před zahájením školní docházky umět správně vyslovovat všechny hlásky. Proto je velmi vhodné s dětmi předškolního období provádět dechová cvičení, fonační cvičení apod. (Bytešníková, 2012).

Morfologicko-syntaktická rovina sleduje používání správných gramatických pravidel. Zaměřuje se na správnost slov, vět, slovosledu, čísla, pádu, rodu apod. Dítě začíná poznávat gramatickou rovinu kolem prvního roku života, kdy nastupuje vlastní vývoj řeči. Ve vývoji gramatické roviny je důležitý vzor, díky kterému dítě napodobuje správnost gramatiky. Děti ze začátku vývoje řeči nepoužívají všechny slovní druhy, spíše jen zvukomalebná citoslovce. Později se v dětské řeči začínají objevovat podstatná jména. Nejprve se objevují pouze v jednotném čísle, prvního pádu a jakéhokoli rodu. Dalším slovním druhem, které dítě začíná používat, jsou slovesa. Vyskytují se v infinitivu, v rozkazovacím způsobu a ve třetí osobě. Mezi druhým a třetím rokem se začínají vyskytovat přídavná jména, ovšem jejich stupňování dělá dětem ještě problémy. Dalšími slovními druhy, se kterými se začíná dítě seznamovat, jsou zájmena, příslovce, číslovky, spojky a předložky. Všechny tyto slovní druhy by mělo dítě po čtvrtém roku života znát a učit se jejich správnému použití (Bytešníková, 2012).

Lexikálně-sémantická rovina se zabývá porozuměním řeči a vyjadřováním. Spadá sem tedy pasivní a aktivní slovník dítěte. Kolem deseti měsíců dítě začíná porozumět řeči. Můžeme si všimnout, že dítě reaguje motorikou na pokyn (otočí se, zamává). Aktivní slovní zásoba se rozvíjí přibližně kolem prvního roku života, kdy dítě začíná používat první slova. V tomto období je vhodné dítěti pojmenovávat věci kolem sebe, aby se u něho upoutalo spojení mezi předmětem a vysloveným názvem věci. Dítě svou slovní zásobu rozvíjí především ve dvou obdobích. První období probíhá kolem prvního a druhého roku života, kdy dítě prochází obdobím prvního věku otázek „Kdo to je?“, „Co to je?“. Druhý

věk otázek nastává mezi třetím až čtvrtým rokem života, kdy se dítě ptá „Proč?“, „Kdy?“ (Bednářová, Šmardová, 2007).

Dle Bednářové (2010) můžeme u dětí sledovat tyto oblasti řeči v lexikálně-sémantické rovině:

- řeči v okruhu běžného hovoru i instrukcím dobře rozumí
- má věku přiměřenou slovní zásobu
- smysluplně popíše, co je na obrázku
- pozná a pojmenuje nesmysl na obrázku
- interpretuje pohádku, příběh bez obrázkového doprovodu
- definuje význam pojmu
- tvoří protiklady s vizuální podporou
- tvoří protiklady bez vizuální podpory
- tvoří nadřazené pojmy s vizuální podporou
- tvoří nadřazené pojmy bez vizuální podpory
- tvoří slova podobného významu

Ve věkovém období 3 - 4 roky je důležité spontánně podporovat potřebu dítěte aktivně pojmenovávat předměty, se kterými se dítě dostalo do kontaktu. Nutné je také aktivně rozvíjet přirozenou potřebu experimentovat se slovy. Učíme dítě říkat kratší říkanky, básničky, písničky. Využíváme obrázkových knih, her, pohádek k rozvoji slovní zásoby, rozvíjíme schopnost souvislého řečového projevu. Záměrem je, aby bylo dítě schopno reprodukovat krátký děj či příběh (Bytešníková, 2007).

Ve věku kolem 4 - 5 let se snažíme o prohlubování porozumění významu slov, užíváme více sloves, přídavných jmen. Dítě se učí rozlišovat barvy podle skutečných předmětů, dále si osvojuje slova označující abstrakty. Pro postupné rozšiřování slovní zásoby používáme didaktické hry. Důležité je v tomto období eliminovat nadměrné užívání zdvořilých (Bytešníková, 2007).

Kolem 5 - 6 let podporujeme děti, aby se učily nová slova a aktivně je používaly, popř. aby se ptaly na slova, kterým nerozumí. Seznamujeme děti s knihami, noviny, časopisy. Děti se učí užívat synonyma a homonyma, slovesa, přídavná jména a další slovní druhy. Slovní zásoba by se měla rozšiřovat ve všech činnostech, které se v mateřské škole

konají. Přiměřená slovní zásoby je základní podmínkou pro nástup do základní školy (Bytešnicková, 2007).

Pragmatická rovina zahrnuje schopnost dítěte vyjádřit komunikační záměry. Dítě dovede oznámit informace, vyjádřit pocity, sdělit zprávu. Kolem dvou až dvou a půl let života dítě preferuje slovní formu komunikace. Kolem třetího roku života se díky řeči učí dosahovat cíle. Mezi třetím až čtvrtým věkem dítě dokáže navázat konverzaci, ale také ji i udržet, rozvíjet a pokračovat v ní. Důležité jsou i neverbální prvky komunikace, které jsou pro dítě obtížné a neví jak na ně reagovat (Bednářová, Šmardová, 2007).

V této kapitole jsme se zabývali dětskou řečí, především vývojem dětské řeči a dále jazykovým rovinám řeči, kde jsme více rozpracovali rovinu lexikálně-sémantickou.

3 SLOVNÍ ZÁSoba U DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

Slovní zásoba roste u každého dítěte různě. Některé děti mluví ještě před svými prvními narozeninami, jiné začnou mluvit později. Tento rozdíl by se měl ale časem srovnat, například před nástupem na základní školu.

Tato kapitola se zabývá slovní zásobou u dětí předškolního věku. Od prvních slov dětí až po vysoký nárůst počtu slov v jejich slovní zásobě. Nejprve zmíníme definici slovní zásoby, poté počátky a v poslední řadě vývoj slovní zásoby.

3.1 Definice pojmu

Základní jednotkou slovní zásoby je slovo. Soubor slov každého jazyka tvoří jeho slovní zásobu (Hauser, 1980).

„Rozsah a kvalita slovní zásoby ovlivňují celkovou úroveň mluvního projevu jednotlivce.“ (Durdilová, Klenková, 2014, s. 67)

Lexikologie se zabývá naukou o slovní zásobě. Hlavní jednotkou lexikologie je slovo, které označujeme pojmem lexém (Hauser, 1980).

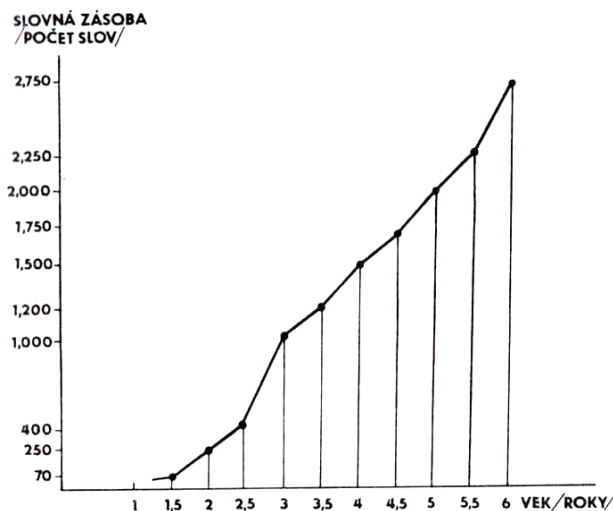
Slovní zásoba obsahuje dvě složky - aktivní a pasivní slovní zásobu. Slova, která člověk běžně používá při mluvení, či psaní spadají do aktivní slovní zásoby. Slova, jež nepoužívá, ale rozumí jejich významu, pak patří do pasivní slovní zásoby (Čechová, 2011).

3.2 Počátky slovní zásoby

První slova se u dětí začínají objevovat kolem jejich prvních narozenin. Některé děti řeknou své první slovo již v osmém měsíci, jiné až kolem třináctého měsíce. První slovo bývá nejčastěji označení rodinného příslušníka („mama“ „tata“), předměty z nejbližšího okolí či části těla. Těmito okamžiky si začínají děti tvořit svou slovní zásobu, i když se zpočátku jedná spíše o pasivní zásobu, která je zpočátku větší a roste rychleji než slovní zásoba aktivní (Smolík, Málková, 2014).

Období ke konci druhého roku života dítěte bývá popisováno jako slovníkový spurt. Děti se nachází v období prvního věku otázek, kdy se ptají „Co je to?“, „Kdo je to?“. Dětská slovní zásoba v tomto období začne zřetelně růst (Smolík, Málková, 2014).

Lechta (1990) ve své publikaci uvádí tento graf na rozvoj slovní zásoby do 6 let života dítěte, kde je jasně vidět největší skok ve slovní zásobě.

Graf 1: Rozvoj slovní zásoby do 6 let života dítěte

Děti kolem dvou let mají ve své slovní zásobě kolem 200 - 300 slov. Ve třech letech už je jejich aktivní slovní zásoba o mnoho větší, zhruba 900 - 1300 slov. Děti používají slova z různých oblastí, Průcha (2011) uvádí tyto:

- osoby
- činnosti
- zvířata
- hračky
- části těla
- jídla a nápoje
- pozdravy

Individuální rozdíly jsou zde velké, je to způsobené kognitivní vyspělostí dítěte, rodinným prostředím či jiným prostředím, kde dítě vyrůstá. Velkou roli zde také hraje jazykový input, který dítě ovlivňuje (Průcha, 2011).

3.3 Vývoj slovní zásoby

Vývoj slovní zásoby je ovlivněn předchozími zkušenostmi dítěte, pochopení situací a logických vztahů. Až poté se jednotlivá slova mohou stát součástí slovní zásoby (Klenková, Kolbábková, 2003).

Černý (1996) uvádí, že dvouleté dítě ovládá 300 slov, kdežto tříleté dítě zvládá kolem 1000 slov. Čísla zde nejsou tak důležitá, ale je zde vidět, že u dítěte dochází k řečově bouřlivému období tj. mezi 18. a 36. měsícem. Mezi druhým až třetím rokem života se začíná rozšiřovat pasivní slovní zásoba, kdy je „receptivní“ (pasivní) slovník velmi široký. Psychologové řadí šíři pasivního slovníku mezi základní kritéria inteligence.

Dalším faktorem pro rozvoj slovní zásoby je tzv. druhé období otázek, kdy se dítě ptá „kdy“ nebo „proč“?. Ve věku kolem tří let dítě dokáže říct i své jméno, jména svých sourozenců. Slovní zásoba se pohybuje kolem 1000 slov. Kolem čtyř až pěti let zná dítě kolem 1500 - 2000 slov. Před vstupem na základní školu by dítě mělo ovládat kolem 3000 slov (Klenková, Kolbábková, 2003).

Děti si snadněji zapamatují slova, která u nich vzbudila pozornost, nebo jsou provázena zajímavou situací či je vyslovil jejich oblíbený člověk (Kutálková, 2009).

Při rozšiřování slovní zásoby vznikají i různě zkomolená slova přehozením hlásek nebo slabik (kolomotiva) nebo přeslechnutím - místo „poklice“ řekne dítě „puklice“. Hraní se slovy patří mezi nejoblíbenější činnosti dětí (Kutálková, 2009).

Dle Bytešnickové (2007) jsou základními předpoklady rozvoje komunikačních kompetencí dětí v mateřských školách:

- podnětnost řečově-výchovného prostředí mateřské školy
- rozšiřování a prohlubování komunikačních kompetencí pedagogických pracovníků
- ovládání kultivované spisovné češtiny u pedagogických pracovníků
- správný řečový vzor
- zaměření se na rozvíjení řeči - správné výslovnosti, pasivní a aktivní slovní zásoby, vyjadřovacích dovedností
- zaměření se na rozvíjení vzájemné komunikace
- rozpoznání odchylek v komunikaci dítěte od normy
- úzká spolupráce s rodinou dítěte

V RVP PV je vymezeno, co by mělo zvládnout dítě ukončující předškolní vzdělávání v rámci komunikativních kompetencí:

- ovládat řeč, hovořit ve správně formulovaných větách, samostatně vyjadřovat vlastní myšlenky, sdělení, otázky a odpovědi, rozumět slyšenému, slovně reagovat a vést smysluplný dialog
- dokázat vyjadřovat a sdělovat prožitky, pocity a nálady různými prostředky
- domlouvat se gesty i slovy, rozlišovat některé symboly, rozumět jejich významu i funkci
- komunikovat bez zábran v běžných situacích s dětmi i dospělými
- průběžně rozšiřovat slovní zásobu a aktivně ji používat k dokonalejší komunikaci s okolím
- zvládnout využít informativní a komunikativní prostředky, se kterými se v běžném životě setkává
- chápat, že se lidé dorozumívají i jinými jazyky a že je možno se jim učit, mít vytvořeny elementární předpoklady k učení se cizímu jazyku

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

Praktická část bakalářské práce se zaměřuje na to, jakou mají úroveň slovní zásoby děti předškolního věku. Prováděli jsme výzkum kvantitativního typu a použitou výzkumnou metodou byl test, který jsme realizovali ve dvou mateřských školách v Jihomoravském kraji.

4.1 Hlavní výzkumný cíl

Hlavním cílem praktické části bakalářské práce je:

Zjistit úroveň slovní zásoby u dětí předškolního věku.

Tento výzkumný cíl jsme zvolili z toho důvodu, že jsme chtěli zjistit úroveň slovní zásoby u dětí předškolního věku v dnešní době.

4.1.1 Dílčí výzkumné cíle

Dílčí výzkumné cíle vycházejí z hlavního výzkumného cíle.

- 1) Zjistit rozdíl slovní zásoby podle věku dětí.
- 2) Porovnat rozdíl slovní zásoby mezi dívkami a chlapci.
- 3) Popsat rozdíl slovní zásoby mezi běžnou třídou mateřské školy a třídou logopedickou mateřské školy.

4.1.2 Výzkumné otázky

Z výše zmíněných dílčích výzkumných cílů dále vycházejí výzkumné otázky.

- 1) Jaký je rozdíl ve slovní zásobě u mladších a starších dětí?
- 2) Jaký je rozdíl ve slovní zásobě u dívek a chlapců?
- 3) Jaký je rozdíl ve slovní zásobě u dětí z běžné třídy mateřské školy a u dětí z logopedické třídy mateřské školy?

4.2 Výzkumný soubor a jeho výběr

Základní výzkumný soubor představovaly děti mateřských škol v České republice. Náš výběrový soubor tvořilo 15 dětí z běžné třídy mateřské školy a 15 dětí z logopedické třídy mateřské školy. Mateřské školy jsou ze dvou měst Jihomoravského kraje a způsob

výběru výzkumného souboru pro účel našeho výzkumu byl dostupný. S dětmi probíhalo testování individuálně, proto nemohly být nijak ovlivněné a rušené jinými dětmi.

Testování v logopedické třídě probíhalo v ranních hodinách a během řízené činnosti, kdy jsme si děti volali postupně do speciální logopedické učebny. Dětem z logopedické třídy bylo hůře rozumět, proto jsme při testování museli dbát zvýšené pozornosti a také jsme si pomáhali odezíráním z úst.

Při testování v běžné třídě mateřské školy jsme využili jejich pobytu na zahradě, kdy jsme si každé dítě volali do třídy ke stolu, kde testování probíhalo. Nejprve jsme se dětem představili a poprosili je, zda by si s námi nezahrály hru s obrázkovou knížkou. Všechny děti souhlasily a bylo vidět, že je to baví, obzvláště po té, co jsme je za správné odpovědi chválili.

Tabulka 1: Přehled respondentů

	Počet dívek	Počet chlapců	Celkem dětí
Děti z běžné třídy	9	6	15
Děti z logopedické třídy	5	10	15

4.3 Druh a metoda výzkumu

Zjišťování probíhalo pomocí kvantitativního výzkumu v běžné třídě mateřské školy a v logopedické třídě mateřské školy. Kvantitativní výzkum jsme si zvolili z toho důvodu, aby naše výsledky byly co nejvíce objektivní.

Při výzkumu jsme použili již vypracovaný test. Test má dvě úrovně - pro mladší děti (do 4,5 let) a pro starší děti (nad 4,5 let). Test obsahoval 40 položek, z nichž 20 tvořilo položky pro zjištění aktivní slovní zásoby a dalších 20 pro zjištění pasivní slovní zásoby. Při testování aktivní slovní zásoby jsme se dětí ptali „Co to je na obrázku?“, „Co ti připadá, že by to mohlo být?“. Pokud dítě odpovědělo správně, zaznamenali jsme si u otázky 1 bod, pokud špatně, tak 0 bodů a poznačili jsme si chybnou odpověď. Když jsme zjišťovali pasivní slovní zásobu, tak jsme se dětí dotazovali „Ukážeš mi na obrázku hvězdu?“, „Co si myslíš, že by mohla být hvězda?“. Bodovali jsme je stejně jako u aktivní slovní zásoby.

5 VÝSLEDKY VÝZKUMU

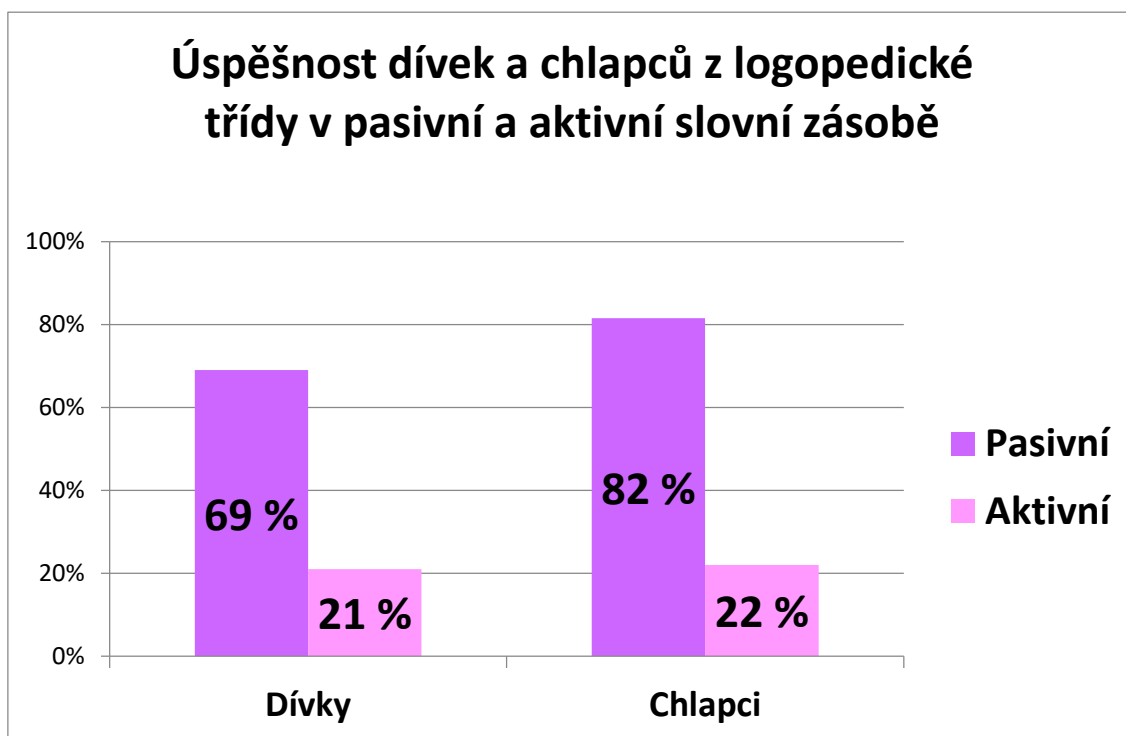
Výsledky, které budou následovat, vyplývají z testování dětí, které proběhlo ve dvou mateřských školách v Jihomoravském kraji. Testy jsme vyhodnotili tím způsobem, že jsme sečetli jejich správné odpovědi a poté jsme vypočítali jejich procento úspěšnosti. Data jsme zpracovávali v programu Microsoft Office Excel, ve kterém jsme vytvořili grafy a tabulky.

5.1 Aktivní a pasivní slovní zásoba

Graf 2: Úspěšnost dívek a chlapců z běžné třídy v pasivní a aktivní slovní zásobě

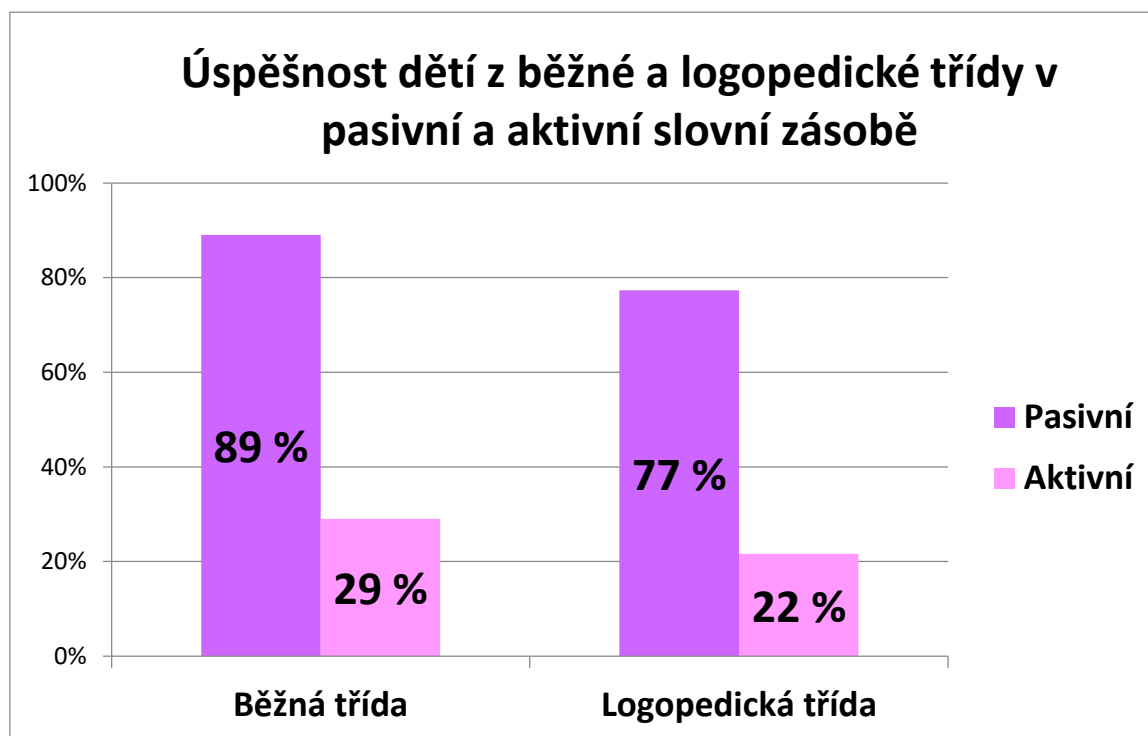
Na tomto grafu můžeme vidět porovnání dívek a chlapců z běžné třídy mateřské školy v pasivní a aktivní slovní zásobě. Už z prvního pohledu je zřejmé, že v pasivní slovní zásobě obě pohlaví výrazně vynikají. Dívky v pasivní slovní zásobě získaly 89% a chlapci pouze o jedno procento méně, tedy 88%. Pasivní slovní zásoba je tedy velmi vyrovnaná a nejsou zde skoro žádné rozdíly. Oproti pasivní slovní zásobě je aktivní slovní zásoba velmi střídmatá. Pouze 31% dívek bylo v aktivní slovní zásobě úspěšné. U chlapců je to 28% úspěšnosti. V této běžné třídě mateřské školy dělá dětem větší problém aktivní slovní zásoba, není u nich ještě zdaleka tak vyvinuta jako pasivní slovní zásoba. Může to být tím, že v tomto období si svou aktivní slovní zásobu postupně rozšiřují, naslouchají starším a učí se novým slovům.

Graf 3: Úspěšnost dívek a chlapců z logopedické třídy v pasivní a aktivní slovní zásobě

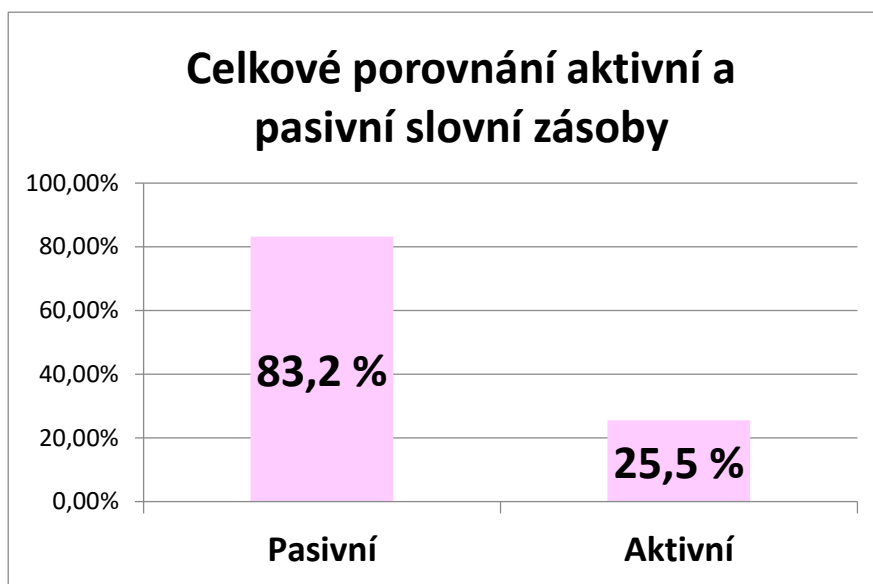
V tomto grafu je znázorněné porovnání dívek a chlapců z logopedické třídy mateřské školy v pasivní a aktivní slovní zásobě. Dívky zde dosáhly menší úspěšnosti v obou slovních zásobách než chlapci. V pasivní slovní zásobě získaly dívky 69% a chlapci 82%. Oproti aktivní slovní zásobě je to ale mnohem více procent. Dívky v aktivní slovní zásobě získaly pouze 21% a chlapci 22%.

U dětí s logopedickými problémy jsme očekávali, že pasivní slovní zásoba bude lepší než aktivní slovní zásoba z toho důvodu, že se například budou bát vyslovovat slova, protože s tím mají problém apod. Již při testování jsme si všimli, že v odpovídání na pasivní slovní zásobu jsou si děti jistější, více si věří než při zjišťování aktivní slovní zásoby. Při vyslovování slov mluvily děti tišeji, styděly se mluvit a připadalo nám, jako by byly děti v křeči. Kdežto při ukazování obrázků k zjišťování pasivní slovní zásoby děti byly živější, bylo vidět, že jsou více uvolněné.

Graf 4: Úspěšnost z běžné a logopedické třídy v pasivní a aktivní slovní zásobě

Tento graf poukazuje na výsledky z běžné a logopedické třídy v pasivní a aktivní slovní zásobě. Běžná třída dosahuje lepších výsledků než logopedická třída, ovšem ne nijak razantně. Běžná třída získala v pasivní slovní zásobě 89% a logopedická třída o něco méně, 77%. V aktivní slovní zásobě dosáhla běžná třída 29% a logopedická třída 22%. Srovnání v aktivní slovní zásobě je téměř totožné, což je překvapující. Děti z běžné třídy mateřské školy by měly dosáhnout lepších výsledků. Jde vidět, že i děti, které mají logopedickou vadu, se snaží dorovnat dětem z běžných tříd mateřských škol. V logopedických třídách se více dbá na správnou výslovnost, proto se děti možná více snaží a pracují s velkým množstvím pro ně nových slov, které jim zvětšují nejen aktivní, ale i pasivní slovní zásobu.

Graf 5: Celkové porovnání aktivní a pasivní slovní zásoby

Graf poukazuje na celkové porovnání aktivní a pasivní slovní zásoby u dětí předškolního věku. Je zde patrný velký rozdíl, kdy pasivní slovní zásoba dosáhla 83,2% a aktivní slovní zásoba pouhých 25,5%. Již při testování bylo zřejmé, že pasivní slovní zásoba je u dětí více vyvinutá než aktivní slovní zásoba. Z hlediska vývojového je to pochopitelné, protože děti v tomto období znají více slov spíše z doslechu, než aby je samy používaly. Většinu slov z pasivní slovní zásoby mohou děti znát od učitelek z mateřských škol, rodičů, prarodičů nebo od svých starších sourozenců. Tato slova znají z doslechu, ale nepoužívají je ve své mluvě. Pasivní slovní zásobu jim také může rozšiřovat čtení knih. Vhodné také je, aby jim čtenář knížky vysvětlil neznámá slova, aby si na konci příběhu vysvětlili pointu, o čem příběh byl. Děti tak budou mít ze čtení více nových poznatků a bude to pro ně užitečnější, než kdybychom jim jen přečetli příběh a tím to skončilo. Dalším zdrojem pro rozšíření slovní zásoby je fenomén jménem televize. Důležité ovšem je, aby dítě sledovalo vhodný program přiměřený jeho věku. Mělo by se na ni dívat s dospělým, aby mu mohl vysvětlovat dějovou linii a objasňovat cizí slova.

5.2 Slovní druhy

Tabulka 2: Přehled sloves u starších dětí

Slovesa	Počet správných odpovědí	Počet špatných odpovědí	Procento úspěšnosti
Vaří	22	1	96%
Nese	20	3	87%
Řídí	18	5	78%
Učí	17	6	74%
Peče	23	0	100%

V této tabulce je znázorněn přehled sloves, které se vyskytovaly v testech u starších dětí. Sloves je pouze pět a jsou to tyto: „vaří“, „nese“, „řídí“, „učí“ a „peče“. Sloveso „vaří“ mělo 96% úspěšnosti, „nese“ mělo 87% úspěšnosti, „řídí“ mělo 78% úspěšnosti, „učí“ mělo 74% úspěšnosti a sloveso „peče“ mělo 100% úspěšnosti. Nejméně procent měla slovesa „řídí“ a „učí“. Jsou to totiž slovesa z aktivní slovní zásoby, se kterou měly děti více potíží. Naopak slovesa „vaří“, „nese“ a „peče“ jim nedělala téměř žádné problémy, protože jsou to slovesa běžně používaná v domácnostech a navíc je nebylo těžké rozeznat z nabízených obrázků. U slovesa „řídí“ byl vyobrazený řidič držící se volantů v nákladním autě. Děti odpovídaly slovesem jede či dívá se. Sloveso „učí“ bylo znázorněno pánem s ukazovátkem v ruce, který stál u tabule. Děti nejčastěji zmátlo ukazovátko, proto odpovídaly, že pán něco ukazuje či vysvětluje.

Tabulka 3: Přehled přídavných jmen u starších dětí

Přídavná jména	Počet správných odpovědí	Počet špatných odpovědí	Procento úspěšnosti
Sypký	19	4	83%
Plešatý	0	23	0%
Prázdný	3	20	13%

Tabulka znázorňuje přídavná jména objevující se v testu u starších dětí. Přídavných jmen bylo v testu malé množství. Jednalo se o přídavná jména „sypký“, „plešatý“ a „prázdný“. Přídavné jméno „sypký“ správně poznalo 83% dětí, „plešatý“ nepoznal nikdo a „prázdný“ správně řeklo 13% dětí.

Pouze přídavné jméno „sypký“ bylo v pasivní slovní zásobě, proto děti správně rozeznaly sypký písek oproti tekoucí vodě apod. Zbývající dvě přídavná jména byla v aktivní slovní zásobě a ty už tak velkou úspěšnost neměly. Přídavné jméno „plešatý“ správně nepojmenoval nikdo. Většina dětí opravdu nevěděla, jedno dítě odpovědělo „hnusný“, další dítě odpovědělo „bez vlasů“. Dětem jsem se snažila radit ve smyslu „Podívej se na všechny obrázky. V čem je jiný tento pán? Podívej se na hlavu. Víš, jak se takovým lidem říká?“. Ovšem nikdo neřekl požadované přídavné jméno „plešatý“. Další přídavné jméno „prázdný“ bylo také poměrně složité. V testu bylo vyobrazené spolu s kávovarem plný kávy, s šálkem čaje, s kýblem s vodou a onen „prázdný“ kuchyňský mixér. U tohoto slova byly úspěšné pouze tři děti, které správně odpověděly jaký je ten mixér. Opět jsem se snažila dětem pomoci „Podívej se na všechny věci, v každé z nich něco je, pouze v mixéru nic není. Víš jaký je ten mixér?“. Bohužel ani toto dětem nepomohlo.

Tabulka 4: Přehled sloves u mladších dětí

Slovesa	Počet správných odpovědí	Počet špatných odpovědí	Procento úspěšnosti
Běží	6	1	86%
Rozbíjí	7	0	100%
Hrozí	1	6	14%
Posiluje	1	6	14%
Vaří	7	0	100%
Nese	7	0	100%
Řídí	5	2	71%
Učí	3	4	43%

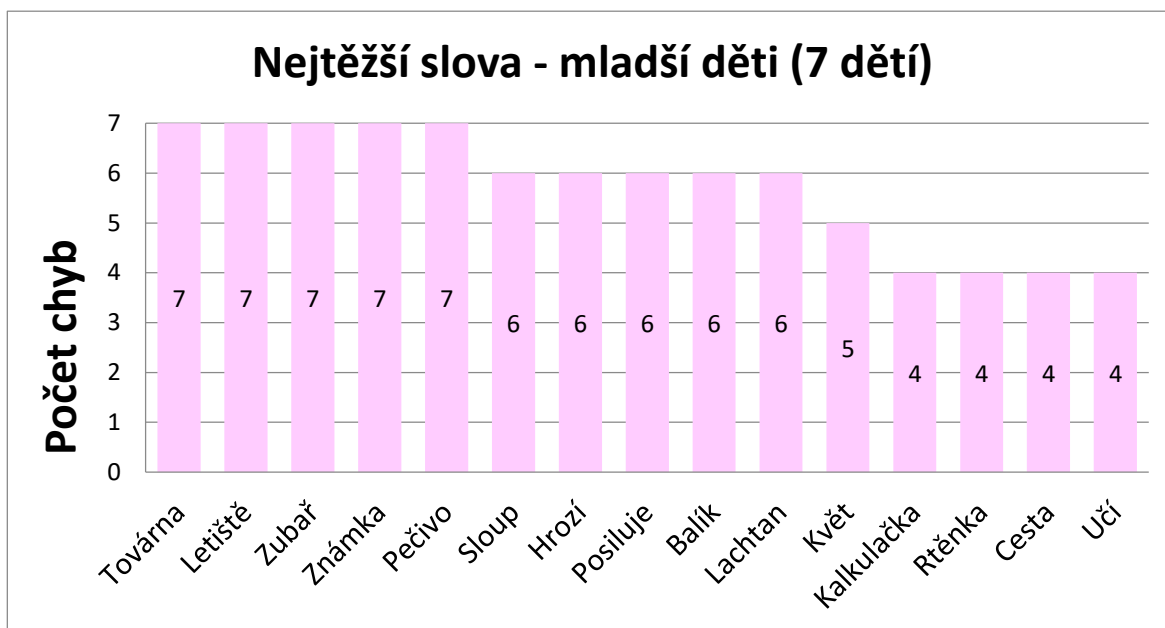
Tabulka zobrazuje slovesa, která se vyskytovala v testu u mladších dětí. V testu pro mladší děti bylo pouze osm sloves, žádná přídavná jména. Děti měly rozpoznat tyto slovesa - „běží“, „rozbíjí“, „hrozí“, „posiluje“, „vaří“, „nese“, „řídí“ a „učí“.

Už od pohledu jde z tabulky vidět, že sloveso „hrozí“ s 14% úspěšností, „posiluje“ s 14% úspěšností, „řídí“ s 71% úspěšností a „učí“ s 43% úspěšností je z aktivní slovní zásoby, kdy měly děti slovesa samy pojmenovat. U slovesa „hrozí“ bylo na dětech znát, že ještě nemají tak velkou slovní zásobu, protože tento děj nazývaly výrazy „tytyty“ apod. Pouze jedno dítě odpovědělo správně, že pán na obrázku se vztyčeným ukazováčkem někomu hrozí. Ve slovesu „posiluje“ odpovědělo také pouze jedno dítě správně. Většina dětí odpovídalo, že pán s činkami cvičí, nikoli posiluje. Dalším slovesem bylo „řídí“, kdy správně odpovědělo pět dětí. Většinou jim to nedělalo větší problémy, jen dvě děti odpověděly, že pán na obrázku jede. Sloveso „učí“ bylo správně vyřknuto třikrát. Děti spíše odpovídaly, že pán s ukazovátkem něco ukazuje či vysvětluje.

Ostatní slovesa byla z pasivní slovní zásoby, kde se dětem vedlo opravdu úspěšně. Sloveso „běží“ získalo 86%, slovesa „rozbíjí“, „vaří“ a „nese“ získalo 100% úspěšnosti. Tato slovesa mi připadala poměrně jednoduchá vzhledem k věku dětí. Byla to slovesa z běžného života, které děti správně ukázaly na obrázcích.

Mladší děti byly snaživé. I když se do slovesa netrefily, nahradily ho synonymem, které logicky nahrazovalo požadované sloveso.

5.3 Nejtěžší slova

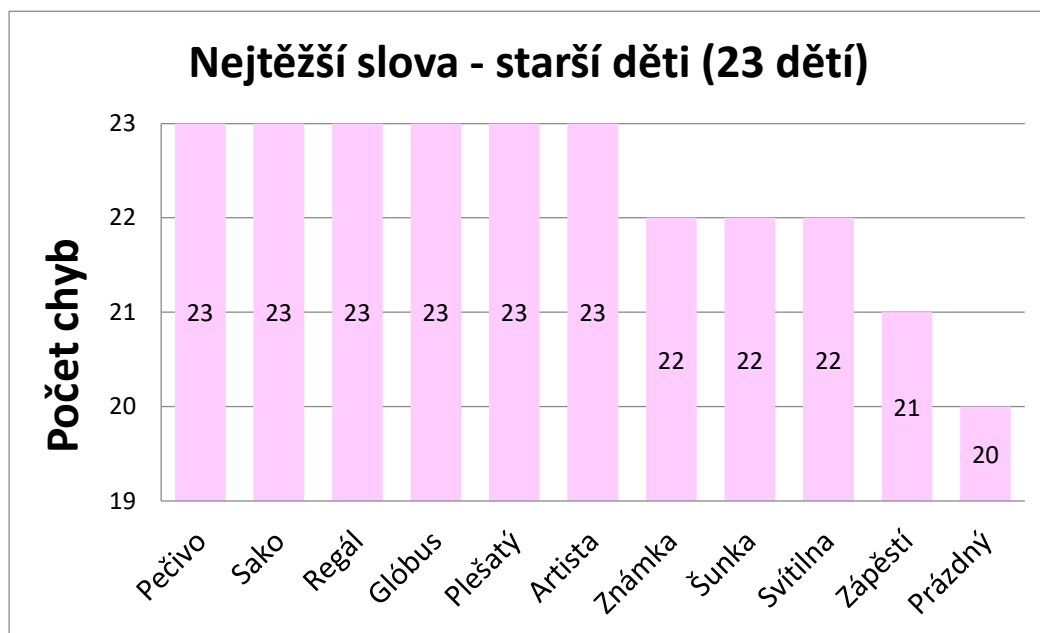

Graf 6: Nejtěžší slova u mladších dětí

Graf znázorňuje nejtěžší slova u mladších dětí, ve kterých nejvíce chybovaly. Slova „továrna“, „letiště“, „zubař“, „znamka“ a „pečivo“ byla pro děti nejtěžší. Nikdo z nich neodpověděl správně. Slovo „továrna“ bylo znázorněno jako budova s vysokými komíny, ze kterých se kouřilo. Děti se spíše zaměřovaly na tu budovu a neřídily se na detaily jako kouřící komín, který by jim mohl sloužit jako nápověda. Nejčastěji odpovídaly, že je to dům nebo kouřící dům. „Letiště“ bylo vyobrazeno jako dlouhá ranvej, na jejímž konci bylo letadlo a vysoká budova s prosklenými okny. Tento obrázek nebyl vhodně zobrazen, protože tam nešlo letadlo moc vidět a tudíž to děti neměly podle čeho identifikovat. Děti spíše odpovídaly, že se jedná o silnici, rozhlednu, věž či letadlo. U slova „zubař“ děti neodlišovaly, jestli je to doktor nebo zubař. Odpovídaly pouze obecně a to slovem doktor. Na obrázku byl zobrazen pán v bílém oblečení, u křesla s pacientem, kterému vyšetřoval zuby. Slovo „znamka“ neřeklo žádné dítě, ovšem děti si všimaly detailů na tomto obrázku a to například pyramidu, kterou děti nazvaly trojúhelníkem, dále viděly na obrázku moře nebo řekly, že je to pohled. Dalším záludným slovem bylo pro děti „pečivo“. Nikdo neřekl tento nadřazený pojem, ovšem děti u odpovídání správně myslely a odpovídaly slovy rohlík, chleba, jídlo nebo papání. Na obrázek znázorňující „sloup“ odpovědělo pouze jedno dítě, ostatní bohužel nevěděly, co by to mohlo být. Jedno dítě odpovědělo, že se jedná o

podpěru. Tímto slovem mě zaskočil, protože jsem ho nečekala od tak malého dítěte. Další slovo „hrozí“ jim dělalo také problémy. Správně odpovědělo pouze jedno dítě, ostatní spíše odpovídaly, že pán na obrázku dělá „tytyty“. Na další obrázek děti odpovídaly, že pán cvičí, místo aby řekly, že „posiluje“. Slovo „balík“ napadlo pouze jedno dítě, ostatní spíše říkaly, že se jedná o krabici nebo dárek. Zajímavostí je, že i „lachtana“ spoustu dětí nepoznalo nebo si spletlo s tuleněm a delfínem. Překvapilo mě, že i obrázek „květ“ děti nepoznaly mezi ostatními, pouze dvě děti ho poznaly. Další slova „kalkulačka“, „rtěnka“, „cesta“ a „učí“ bylo už méně problémová, ale i přesto je správně řekly pouze tři děti. Místo slova „rtěnka“ některé děti použily pojem lůž či „to na pusu“. Místo kalkulačky nazývaly předměty jako mobil či ovladač. Toto si myslím, že je důsledkem moderní doby. Ovladač i mobil jsou předměty, které denně používají jejich rodiče, proto to jsou pro ně více známá slova. Mohlo je také ovlivňovat velké množství tlačítek, které jim připomínaly vzhled mobilu či ovladače.

Nejčastější důvod, proč děti chybovaly, byl ten, že se spíše soustředily na celek nebo naopak na detail v obrázku. Používaly také slova nadřazená nebo synonyma.

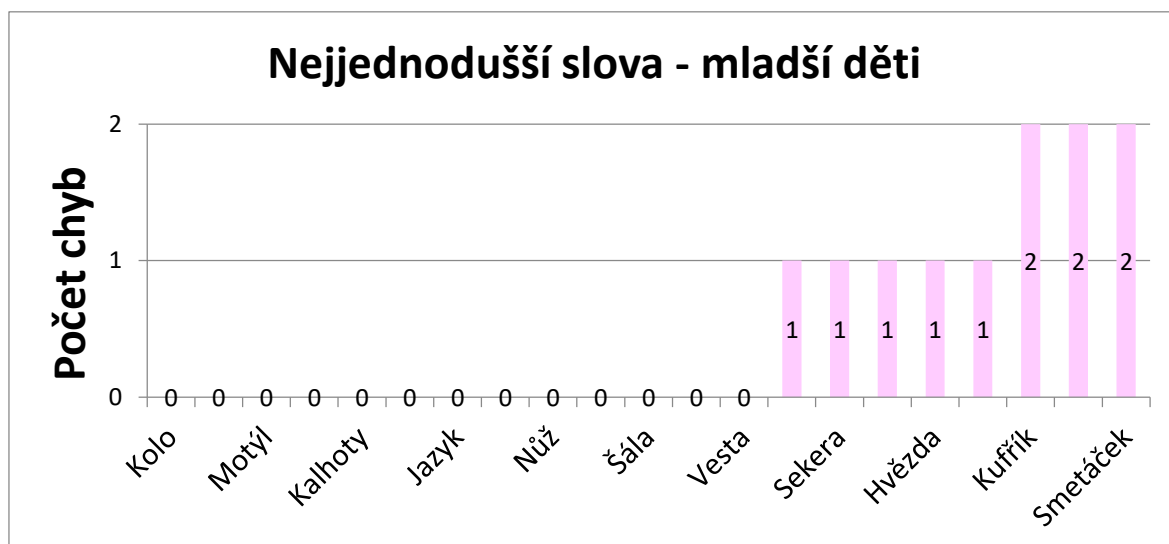
Graf 7: Přehled nejtěžších slov u starších dětí

Z výše uvedeného grafu vidíme nejtěžší slova u starších dětí. Ani jedno dítě neodpovědělo správně na slovo „pečivo“, „sako“, „regál“, „glóbus“, „plešatý“ a „artista“. Slovo „pečivo“ děti předškolního věku nepoužívají. V pasivním slovníku ho určitě znají, ale při běžné komunikaci používají konkrétní pojem jako rohlík, chleba. U slova „sako“ mě překvapilo, že děti odpovídaly, že to je oblek, bunda, svetr, mikina, tričko, košile nebo kabát. Všechno je to oblečení na horní část těla. Děti nerozlišují, jestli je to bunda nebo košile či sako. Slovo „regál“ neřeklo žádné z dětí, takové slovo bych nepoužila asi ani já. Je to hodně spisovné slovo, v našem kraji, kde se mluví nářečím, se nepoužívá. Děti obrázek pojmenovaly spíše slovem polička. Dalším slovem byl „glóbus“. Děti tušily co to je, jen to neuměly nazvat tímto přesným výrazem. Spíše používaly pojmy jako koule, mapa, Země nebo planeta. Jak jsem již zmiňovala v přídatných jménech, dětem dělalo problém slovo „plešatý“. Dále to bylo slovo „artista“. Toto slovo se mi nezdá přiměřené k tomuto věku. Nemyslím si, že by ho znaly například i starší děti třeba z prvního stupně základní školy. Ovšem děti z obrázku správně vydedukovaly, že se tato osoba nachází v cirkusu, že by to mohl být gymnasta či šašek a také se domnívaly, že pán na obrázku cvičí. Dalším slovem je „znamka“ - jednalo se o poštovní známku. Správně ji nazvalo pouze jedno dítě. Ostatní děti se spíše zaměřovaly na její detaily, co bylo uvnitř známky za obrázky - moře, pyramida (tu nazvaly jako trojúhelník). Další obrázek, který měly děti

poznat byl „šunka“. Tu poznalo jen jedno dítě, ostatní říkaly, že se jedná o maso nebo salám. Dalším obrázkem byla „svítilna“. Tento obrázek ale nebyl vhodně zobrazený, děti s rozeznáním měly problém. Hádaly, že na obrázku je lampa, kamera či strouhač česneku. Zakroužkované místo na ruce dělalo dětem také potíže. „Zápěstí“ řekly pouze dvě děti, ostatní spíše říkaly, že se jedná o ruku. Poslední problémovým slovem bylo „prázdný“. Děti spíš nazývaly mixér čistým než prázdným.

U starších dětí si myslím, že test byl těžší, než na jaké úrovni slovní zásoby jsou děti od čtyř a půl let věku. Některé obrázky byly navíc nejasně zobrazené. I přesto se děti snažily předměty pojmenovat podle sebe.

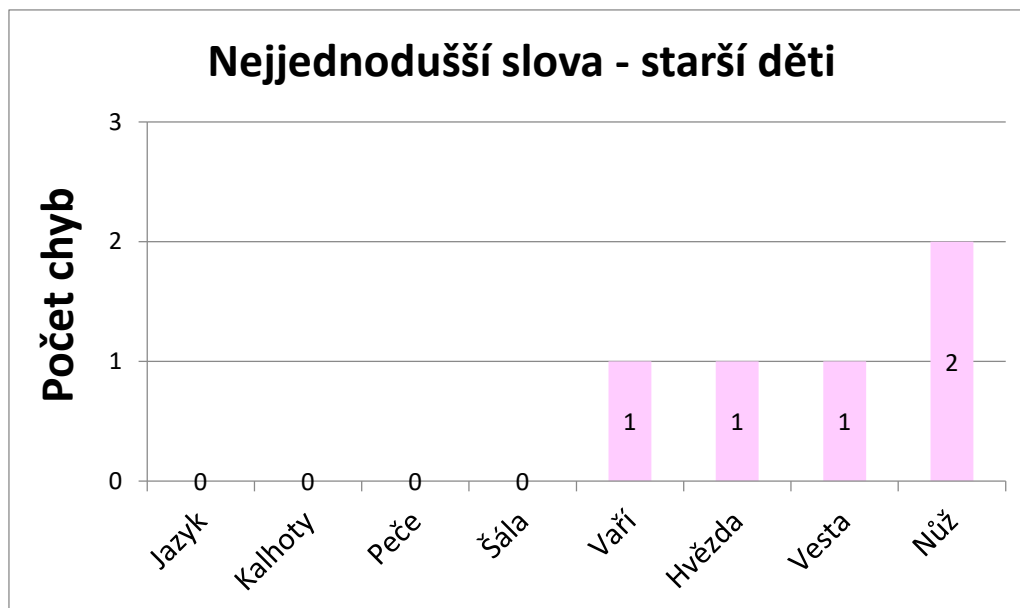
5.4 Nejjednodušší slova

Graf 8: Přehled nejjednodušších slov u mladších dětí

Z grafu můžeme vidět, která slova dětem nedělala vůbec žádný problém. Slova „kolo“, „ryba“, „motýl“, „traktor“, „kalhoty“, „rozbíjí“, „jazyk“, „vaří“, „nůž“, „koruna“, „šála“, „nese“ a „vesta“ děti poznaly nebo pojmenovaly bez chyby. Jednalo se převážně o slova z pasivní slovní zásoby, ale i slova z aktivní slovní zásoby nedělaly dětem problémy, protože se jedná převážně o základní jednoduchá slova. Slova „běží“, „sekera“, „pišálka“, „hvězda“ a „mince“ dělala dětem menší problém, úspěšnost u těchto slov byla 86%. U slov „kufřík“, „řídí“ a „smetáček“ byla úspěšnost 71%, kdy děti udělaly v těchto slovech dvě chyby.

Tato slova z testu pro mladší děti se mi zdála opravdu jednoduchá, dětem nedělala téměř žádné větší problémy.

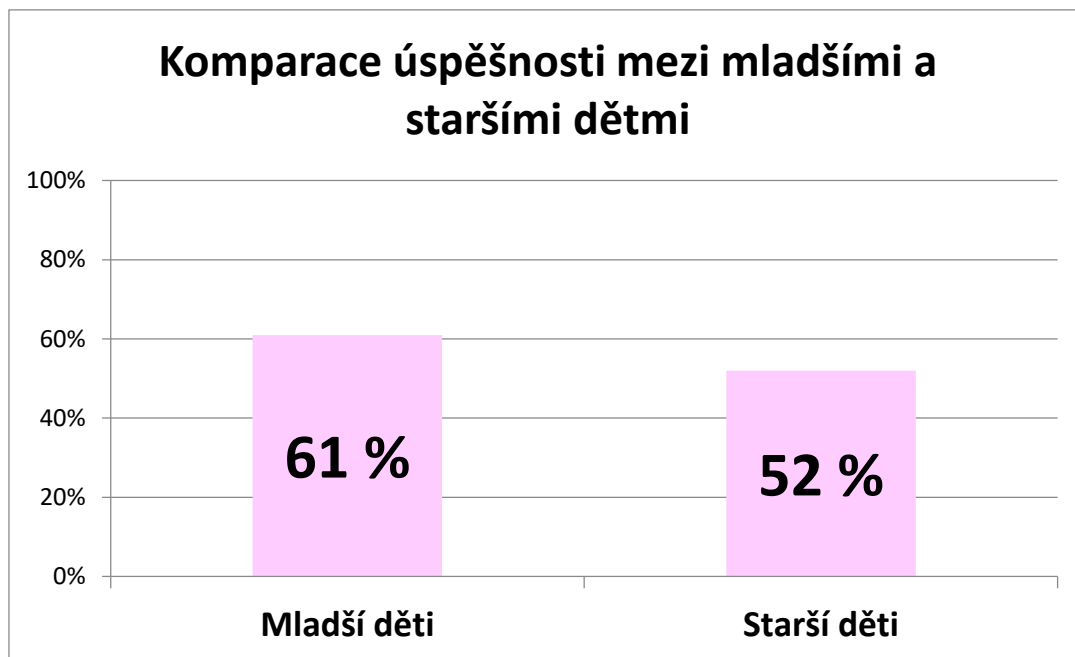

Graf 9: Přehled nejjednodušších slov u starších dětí

Graf znázorňuje nejjednodušší slova v testu u starších dětí. Děti u slov „jazyk“, „kalhoty“, „peče“ a „šála“ neudělaly žádnou chybu. Tato slova by měla být a jsou pro ně jednoduchá a snadno zvladatelná. U slov „vaří“, „hvězda“ a „vesta“ děti udělaly jednu chybu. Nemyslím si, že by to mělo něco znamenat, spíše se domnívám, že byly děti nepozorné a roztržité, proto odpověděly špatně. Ve slově „nůž“ udělaly děti dvě chyby, ovšem ani to nepovažuji za nic absurdního.

Starší děti byly v těchto slovech velmi úspěšné, myslím si, že tato slova pro ně byla hračkou a hravě je zvládly.

5.5 Komparace mladších a starších dětí

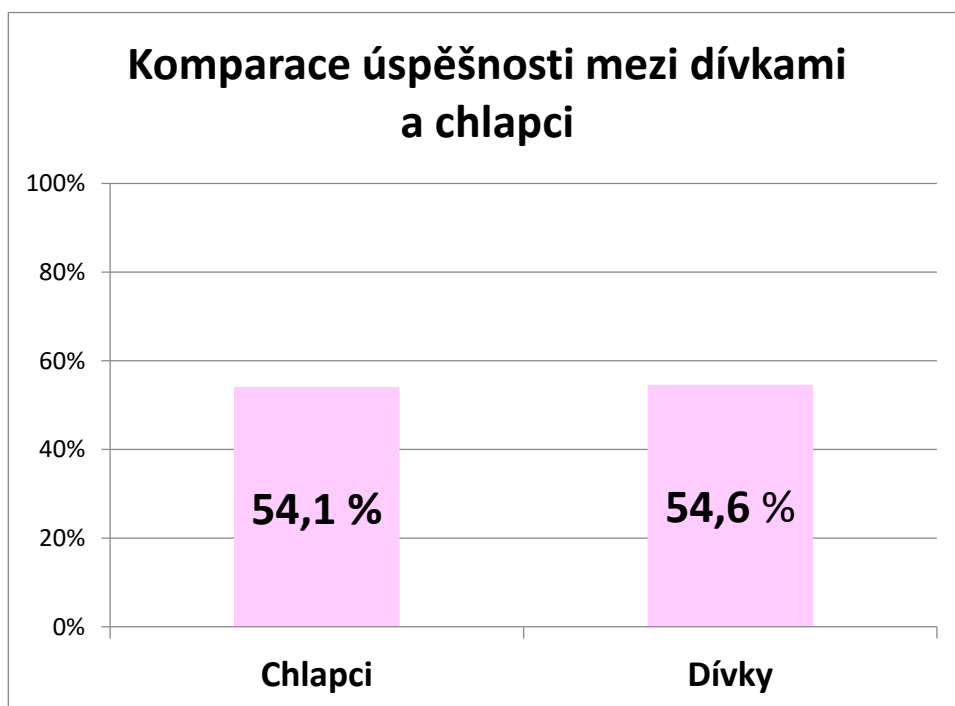

Graf 10: Komparace úspěšnosti mezi mladšími a staršími dětmi

Výše uvedený graf popisuje komparaci celkové úspěšnosti ve slovní zásobě mezi mladšími a staršími dětmi. Mladším dětem se podle grafu vedlo o 9% lépe než dětem starším. Mladší děti dosáhly úspěšnosti 61% a starší děti 52%. Očekávali jsme opačný výsledek a to ten, že starší děti budou mít větší slovní zásobu než mladší děti. Tento výsledek zřejmě ovlivnila úroveň testu. Domnívám se, že úroveň testu pro mladší děti byl příliš jednoduchý a naopak úroveň testu pro starší děti byl moc složitý. Úspěšnost byla nejvíce ovlivněna aktivní slovní zásobou, která dělala dětem největší problém, obzvláště u starších dětí. Ty měly část testu zaměřenou na aktivní slovní zásobu opravdu těžkou. Naopak mladší děti měly výhodu v tom, že část na pasivní slovní zásobu nebyla tak těžká a děti si s ní dokázaly poradit. Kdyby byl test více přiměřený věku respondentů, určitě by výsledky nebyly tak překvapující, ale více by odpovídaly realitě.

Podle grafu i podle postřehů během testování lze říci, že mezi mladšími a staršími dětmi nebyly žádné dramatické rozdíly.

5.6 Komparace dívek a chlapců

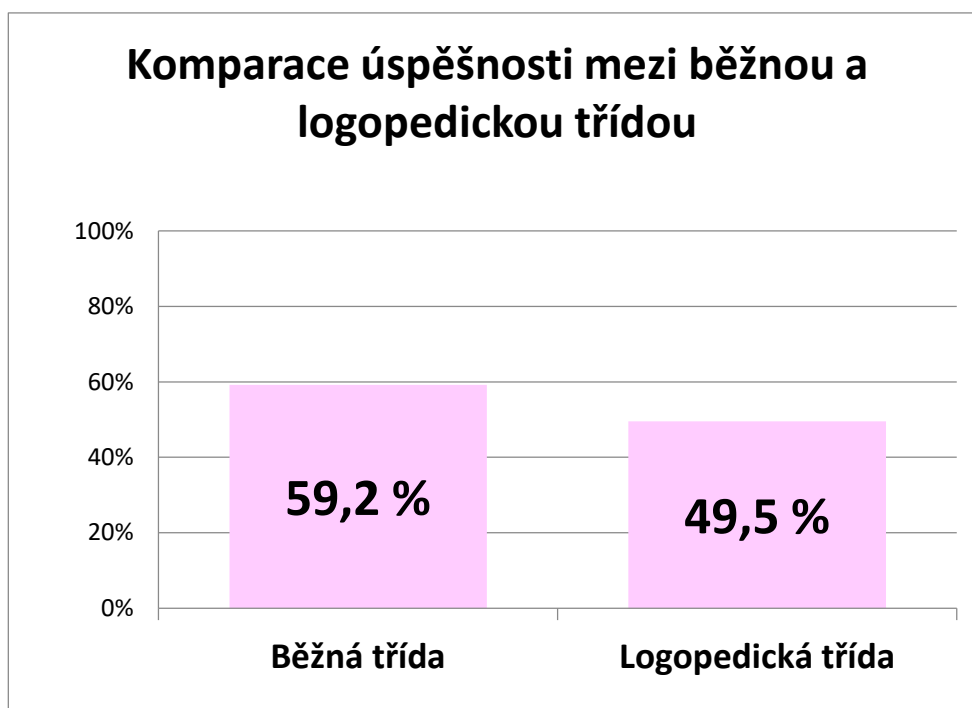
Graf 11: Komparace úspěšnosti mezi dívkami a chlapci

Tento graf znázorňuje komparaci úspěšnosti ve slovní zásobě mezi dívkami a chlapci. V tomto porovnání zvítězili o 0,5% dívky. Chlapci dosáhli úspěšnosti 54,1% a dívky úspěšnosti 54,6%. Tento výsledek byl velmi překvapující. Jejich rozdíl je téměř minimální.

Předpokládali jsme, že dívky budou mít větší slovní zásobu než chlapci. Tato domněnka byla pouze naše a nejspíše byla vytvořena ze všeobecného genderového trendu, že dívky jsou ve vývoji dál než chlapci. Toto tvrzení můžeme tedy zamítnout, protože podle našich výsledků tomu tak opravdu není. Ani během testování jsme si nevšimli výraznějších rozdílů mezi těmito dvěma pohlavími. Rozdíly se mohou vytvořit s pozdějším věkem, ovšem to jsou jen naše odhady, které nemusí být pravdivé. Především záleží na jedinci, jeho rozvoji a vzdělávání. Můžeme se zaměřit i na vyhodnocení testu pro standardizaci od Málkové a Smolíka (2014), kdy i v jejich testování sto dvaceti sedmi dětí bylo prokázáno, že mezi dívkami a chlapci se rozdíly v datech nepotvrdily.

Z tohoto grafu lze tedy říci, že mezi dívkami a chlapci nejsou téměř žádné rozdíly a vše záleží na individuálním rozvoji, především na kooperaci s rodiči a učním.

5.7 Komparace běžné a logopedické třídy

Graf 12: Komparace úspěšnosti mezi běžnou a logopedickou třídou

Z tohoto grafu vidíme komparaci celkové úspěšnosti mezi běžnou a logopedickou třídou. Běžná třída dosáhla 59,2% úspěšnosti a logopedická třída o něco méně, 49,5%.

Tento výsledek je dle našeho očekávání. Děti z logopedické třídy mají nějakou logopedickou vadu, tudíž by mohly mít menší slovní zásobu. Nemusí mít ovšem menší pasivní slovní zásobu. V té mohou být možná i lepší než děti z běžné třídy, protože se více procvičují ve výslovnosti slov či v jiných cvičeních během logopedie. Naopak se předpokládá, že v aktivní slovní zásobě jsou slabší z toho důvodu, že se bojí či neumí něco vyslovit, proto se takovým slovům vyhýbají.

Děti z běžné třídy by měly mít lepší výsledky z toho důvodu, že nemají žádnou jazykovou bariéru, tudíž by měly mít i aktivní i pasivní slovní zásobu na dobré úrovni.

Při testování nebylo vidět žádných větších rozdílů, těch jsme si všimli až z číselných údajů, které vyplynuly z hodnocení dětí.

Tyto výsledky potvrdily naše očekávání, že děti z běžné třídy jsou na vyšší úrovni slovní zásoby než děti z logopedické třídy.

6 SHRNU TÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU A DOPORUČENÍ PRO PRA XI

V této kapitole bychom rádi shrnuli výsledky naší bakalářské práce a doporučili pro praxi vhodné aktivity k rozšíření slovní zásoby.

Zjistili jsme, že úroveň slovní zásoby mladších dětí byla vyšší než u starších dětí. To bylo ale nejspíše způsobeno nepřiměřeným testem. Oba testy pro mladší i starší děti byly nevhodně vytvořené, nebyly adekvátní jejich věku. Pro mladší děti byl test příliš jednoduchý a naopak pro starší děti byl příliš složitý. Dále byly nevhodně zobrazeny obrázky - děti nevěděly, co na obrázku mají pojmenovat, proto jsme je museli navádět, na co se mají zaměřit. Vyhodnocení testu bylo také dost přísné. Děti odpovídaly většinou správně, jen jejich odpověď nebyla stejná ve vyhodnocení testu, protože děti často odpovídaly podobnými slovy.

Výsledek úrovně slovní zásoby mezi dívkami a chlapci byl velmi překvapivý. Z testování vyplynulo, že obě pohlaví jsou na tom velmi podobně. My jsme očekávali, že dívky budou na vyšší úrovni slovní zásoby než chlapci. To jsme se ovšem nechali unést všeobecným tvrzením, že dívky jsou ve vývoji před chlapci. Tímto bychom mohli tvrzení vyvrátit, ovšem to bychom museli testovat daleko větší počet dětí, než jsme v naší bakalářské práci testovali. Proto můžeme výsledky hodnotit pouze na našem malém výzkumném souboru.

Porovnání úrovně slovní zásoby u dětí z běžné třídy mateřské školy a logopedické třídy mateřské školy bylo rozdílné o 10 %. Z výsledků vyplynulo, že děti z běžné mateřské školy mají vyšší úroveň slovní zásoby. Tento výsledek jsme předpokládali. Domnívali jsme se, že děti z logopedické třídy budou mít horší výsledky z toho důvodu, že mají logopedickou vadu a tudíž je jejich slovní zásoba na nižší úrovni. Děti s logopedickými potížemi se mohou bát používat slova, která jim dělají problémy a mohou se jim proto záměrně vyhýbat.

K rozvoji slovní zásobě u dětí bychom nejvíce doporučili pracovat s knihami. Dětem bychom měli číst alespoň každý druhý den. Měli bychom dětem vybírat vhodné knihy vzhledem k jejich věku. Knihy by měly obsahovat poučení, které bychom měli následně s dětmi prodiskutovat. Důležité je po přečtení příběhu rozebrat s dětmi jejich dojmy, poznatky a také to, jak děti příběh pochopily. Dobré také je vysvětlování cizích slov během příběhu, aby děti neztratily dějovou linii. Pro zpestření je vhodné přestat číst

v nejnápínavějším okamžiku a zeptat se dětí, jak si myslí, že bude příběh pokračovat či jaký bude konec.

Dalším předpokladem pro rozvoj slovní zásoby je komunikace. Děti potřebují mít správný komunikační vzor, díky kterému se budou učit správným jazykovým návykům. Je důležité na dítě mluvit spisovně, gramaticky správně a výrazně artikulovat. Komunikační vzor velmi ovlivňuje komunikaci dítěte. Podle Beaty (2017) bychom neměli nechat dítě sednout a učit se novým slovům. Měli bychom je naopak učit při nějaké zábavné aktivitě, kdy budeme mít zajímavé materiály a oni budou chtít s námi o nich diskutovat.

Vhodné jsou také návštěvy divadel, kin, knihoven či dalších kulturních zařízení, které mohou kladně ovlivnit jejich slovní zásobu.

Děti se nejraději učí formou hry, proto je nejlepší jim rozšiřovat slovní zásobu zábavnou formou. Během hry děti nenutíme do nudného učení a může je naopak začít bavit zlepšovat svou jazykovou úroveň.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo zjistit úroveň slovní zásoby u dětí předškolního věku. Ke zjištění úrovně slovní zásoby jsme použili metodu testování. Zvolili jsme kvantitativní výzkumné šetření. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část.

V teoretické části je popsána komunikace, druhy komunikací a deficity komunikačních schopností. Dále jsme se zabývali dětskou řečí, především vývojem dětské řeči a dále pak jazykovým rovinám, kde klíčovou rovinou zde byla lexikálně-sémantická rovina, která v sobě ukrývá právě slovní zásobu. Třetí kapitolu pak tvoří slovní zásoba, její počátky a následný vývoj.

V praktické části je uvedena metodologie výzkumu. Výzkumným souborem byly děti z běžné třídy mateřské školy a děti z logopedické třídy mateřské školy. Testování probíhalo individuálně na klidném místě. Děti byly hodnoceny podle počtu správných odpovědí, které jsme sečetli a následně převedli na procenta úspěšnosti a zobrazili formou tabulek či grafů. V závěru praktické části jsme shrnuli výsledky výzkumu a doporučení pro praxi.

Ve výsledcích výzkumu jsme také odpověděli na výzkumné otázky naší bakalářské práce. Zjistili jsme rozdíl slovní zásoby u mladších a starších dětí, kdy mladší děti byly na větší úrovni než starší děti. Porovnali jsme rozdíl slovní zásoby mezi dívkami a chlapci, kdy obě pohlaví dosáhly téměř totožného výsledku. Popsali jsme rozdíl slovní zásoby mezi běžnou třídou mateřské školy a třídou logopedickou mateřské školy, kdy děti z běžné třídy dosáhly lepších výsledků.

Testování v logopedické třídě probíhalo trochu složitěji než u dětí v běžné třídě mateřských škol. Děti s logopedickými vadami mluvily nesrozumitelně, museli jsme se na jejich řeč více soustředit, dokonce jsme museli i odezírat ze rtů. Další zajímavost se stala během testování v běžné třídě. Při zjišťování úrovně slovní zásoby u jednoho z dětí, se během testování pomočilo.

Výsledky mohou být zkresleny také nepřesným testem. Test byl již vytvořený, ovšem neodpovídal doporučenému věku dětí. Test pro mladší děti byl příliš jednoduchý a naopak pro starší děti byl dost složitý. I obrázky, které se v testu vyskytovaly, byly špatně zobrazované. Děti nevěděly, na co se mají zaměřit, na obrázcích bylo mnoho prvků.

Když se zpětně podíváme na bakalářskou práci, bylo by zajímavé vytvořit ještě dotazník pro rodiče. Tam bychom se dozvěděli, co dětem čtou, jak často, jestli s dětmi komunikují o příběhu, jestli jim vysvětlují neznámá slova apod. Podle toho by se dala porovnat úroveň slovní zásoby dětí, kterým rodiče čtou denně nebo kterým nečtou vůbec. Určitě by se našly ve výsledcích zajímavé rozdíly v úrovních slovní zásoby u dětí.

Slovní zásoba je jednou z nejdůležitějších věcí, která může ovlivnit náš život v sociálním prostředí. Úroveň slovní zásoby by se u dětí neměla podceňovat a měla by se vhodnou formou rozvíjet.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BEATY, Janice J. *Skills for preschool teachers*. Tenth edition. Boston: Pearson, 2017, xxiv, 403. ISBN 978-0-13-376634-9.
- [2] BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. *Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. Brno: Computer Press, 2007, iv, 212 s. Dětská naučná edice. Metodika. ISBN 978-80-251-1829-0.
- [3] BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. *Školní zralost: co by mělo umět dítě před vstupem do školy*. Brno: Computer Press, 2010, iii, 100 s. Moderní metodika pro rodiče a učitele. Předškoláci. ISBN 978-80-251-2569-4.
- [4] BENDO VÁ, Petra. *Dítě s narušenou komunikační schopností ve škole*. Praha: Grada, 2011, 150 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-3853-6.
- [5] BERK, Laura E. a Adena Beth MEYERS. *Infants, children, and adolescents*. Eighth edition. Boston: Pearson, 2016, xxv, 647, G-11, R-73, NI-20, SI-36. Always learning. ISBN 978-0-13-393673-5.
- [6] BYTEŠNÍKOVÁ, Ilona. *Komunikace dětí předškolního věku*. Praha: Grada, 2012, 236 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-3008-0.
- [7] BYTEŠNÍKOVÁ, Ilona. *Rozvoj komunikačních kompetencí u dětí předškolního věku*. Brno: Masarykova univerzita, 2007, 200 s. ISBN 978-80-210-4454-8.
- [8] ČECHOVÁ, Marie. *Čeština - řeč a jazyk*. 3., rozš. a upr. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2011, 442 s. ISBN 978-80-7235-413-9.
- [9] ČERNÝ, Jiří. *Dějiny lingvistiky*. Olomouc: Votobia, 1996, 517 s. ISBN 8085885964.
- [10] DEVITO, Joseph A. *Základy mezilidské komunikace: 6. vydání*. Praha: Grada, 2008. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-2018-0.
- [11] DURDILOVÁ, Lucie a Jiřina KLENKOVÁ. *Hodnocení slovní zásoby dětí před zahájením školní docházky*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2014, 158 s. ISBN 978-80-7290-770-0.
- [12] HAUSER, Přemysl. *Nauka o slovní zásobě: Učebnice pro vys. školy*. Praha: SPN, 1980, 192, [1] s. Učebnice pro vys. školy.

- [13] KEJKLÍČKOVÁ, Ilona. *Vady řeči u dětí: návody pro praxi*. Praha: Grada-Publishing, 2016, 222 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-3941-0.
- [14] KLENKOVÁ, Jiřina a Helena KOLBÁBKOVÁ. *Diagnostika předškoláka: správný vývoj řeči dítěte*. Brno: MC nakladatelství, 2003, 125 s. ISBN 80-239-0082-X
- [15] KLENKOVÁ, Jiřina. *Logopedie: narušení komunikační schopnosti, logopedická prevence, logopedická intervence v ČR, příklady z praxe*. Praha: Grada, 2006, 224 s. Pedagogika. ISBN 80-247-1110-9.
- [16] KUNCZIK, Michael. *Základy masové komunikace*. Praha: Karolinum, 1995. ISBN 80-7184-134-X.
- [17] KUTÁLKOVÁ, Dana. *Logopedická prevence: průvodce vývojem dětské řeči*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2005, 213 s. Speciální pedagogika. ISBN 80-7367-056-9.
- [18] KUTÁLKOVÁ, Dana. *Průvodce vývojem dětské řeči: logopedická prevence*. 5., přeprac. vyd. Praha: Galén, c2009, 228 s. ISBN 978-80-7262-598-7.
- [19] LECHTA, Viktor. *Koktavost: komplexní přístup*. Praha: Portál, 2004, 231 s. ISBN 80-7178-867-8.
- [20] LECHTA, Viktor. *Logopedické repetitório: teoretické východiskásúčasnejlogopedie, modernéprístupy k logopedickej starostlivosti o osoby s narušenou komunikačnou schopnosťou*. Bratislava: Slov. pedagog. nakl, 1990. ISBN 80-080-0447-9.
- [21] LEJSKA, Mojmír. *Poruchy verbální komunikace a foniatrie*. Brno: Paido, 2003, 156 s. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-7315-038-7.
- [22] MÁLKOVÁ, Gabriela a Filip SMOLÍK. *Diagnostika jazykového vývoje: diagnostická baterie pro posouzení vývoje jazykových znalostí a dovedností dětí předškolního věku*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4239-7.
- [23] PETRÁČKOVÁ, Věra a Jiří KRAUS. *Akademický slovník cizích slov*. Praha: Academia, 1995. ISBN 80-200-0497-1.

- [24] PRŮCHA, Jan. *Dětská řeč a komunikace: poznatky vývojové psycholingvistiky*. Praha: Grada, 2011, 199 s. Psyché. ISBN 978-80-247-3603-7.
- [25] SMOLÍK, Filip a Gabriela MÁLKOVÁ. *Vývoj jazykových schopností v předškolním věku*. Praha: Grada, 2014, 248 s. Psyché. ISBN 978-80-247-4240-3.
- [26] SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004. ISBN 80-87000-00-5.
- [27] VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000, 528 s. ISBN 8071783080
- [28] VERNY, T. a J. KELLY. *Tajomný život dieťaťapred narodením*. Bratislava: SPN, 1993.
- [29] VYBÍRAL, Zbyněk. *Psychologie komunikace*. Praha: Portál, 2005, 319 s. ISBN 80-7178-998-4.
- [30] VYGOTSKY, L.S.. *Myšlení a řeč*. Praha: SPN, 1971.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK A SYMBOLŮ

% Procento

apod. A podobně

např. Například

tzv. Takzvaný

SEZNAM TABULEK

<i>Tabulka 1: Přehled respondentů</i>	29
<i>Tabulka 2: Přehled sloves u starších dětí</i>	34
<i>Tabulka 3: Přehled přídavných jmen u starších dětí</i>	35
<i>Tabulka 4: Přehled sloves u mladších dětí</i>	36

SEZNAM GRAFŮ

<i>Graf 1: Rozvoj slovní zásoby do 6 let života dítěte</i>	24
<i>Graf 2: Úspěšnost dívek a chlapců z běžné třídy v pasivní a aktivní slovní zásobě</i>	30
<i>Graf 3: Úspěšnost dívek a chlapců z logopedické třídy v pasivní a aktivní slovní zásobě</i>	31
<i>Graf 4: Úspěšnost z běžné a logopedické třídy v pasivní a aktivní slovní zásobě</i>	32
<i>Graf 5: Celkové porovnání aktivní a pasivní slovní zásoby</i>	33
<i>Graf 6: Nejtěžší slova u mladších dětí</i>	37
<i>Graf 7: Přehled nejtěžších slov u starších dětí</i>	39
<i>Graf 8: Přehled nejjednodušších slov u mladších dětí</i>	40
<i>Graf 9: Přehled nejjednodušších slov u starších dětí</i>	41
<i>Graf 10: Komparace úspěšnosti mezi mladšími a staršími dětmi</i>	42
<i>Graf 11: Komparace úspěšnosti mezi dívkami a chlapci</i>	43
<i>Graf 12: Komparace úspěšnosti mezi běžnou a logopedickou třídou</i>	44

SEZNAM PŘÍLOH

PI: Záznamový arch pro mladší děti

PII: Záznamový arch pro starší děti

PIII: Souhlas rodičů s testováním jejich dítěte

PIV: Ukázka testu I

PV: Ukázka testu II

PŘÍLOHA P I: ZÁZNAMOVÝ ARCH PRO MLADŠÍ DĚTI

LIST 11

strana 1

SLOVNÍK 1			
záznamový arch			
Jmenný kód:	EŠ ♂	Škola:	BĚŽINA
Datum narození:		Datum testování:	23.9.2016

Slovo	Odpověď	Poznámky	Slovo	Odpověď	Poznámky	
S_1. Láhev	a b c d	0 A	S_21. Hvězda	a b c d	0 A	
S_2. Kolo	a b c d	1	S_22. Jazyk	A b c d	1	
S_3. Ryba	A b c d	1	S_23. Kalhoty	a B c d	1	
S_4. Motýl	a B c d	1	S_24. Vaří	a B c	1	
S_5. Běží	a b c	1	S_25. Mince	a b c d	1	
S_6. Traktor	a b c d	1	S_26. Nůž	a b c d	1	
S_7. Květ	a b c d	0 A	S_27. Koruna	a b c d	1	
S_8. Sekera	a B c d	1	S_28. Šála	A b c d	1	
S_9. Pišťalka	a B c d	1	S_29. Nese	A b c	1	
P S_10. Rozbijí	a B c	1	S_30. Vesta	a B c d	1	P
A S_11. Kufík	a b c d	0	S_31. Letiště	A b c d	0 rávody	A
S_12. Fén	a B c d	0	S_32. Balík	a B c d	0 kvalice	
S_13. Sloup	a B c d	0	S_33. Cesta	a b c d	0	
S_14. Hrozi	a b c	0	S_34. Řídí	a b c	0 jede	
S_15. Metr	a b c d	0	S_35. Zubař	a B c d	0 dolehn	
S_16. Kalkulačka	A b c d	0	S_36. Znamka	a b c d	0	
S_17. Posiluje	A b c	0 cvičí	S_37. Smetáček	a B c d	1	
S_18. Továrna	a b c d	0 dímu	S_38. Učí	A b c	1	
S_19. Rtěnka	A b c d	0 na prsu	S_39. Lachtan	a b c d	0	
S_20. Vidle	A b c d	1	S_40. Pečivo	a B c d	0 papánu	

Počet správných odpovědí

20 / 40

PŘÍLOHA P II: ZÁZNAMOVÝ ARCH PRO STARŠÍ DĚTI

LIST 12

strana 1

SLOVNÍK 2			
záznamový arch			
Jmenný kód:	TR ♂	Škola:	BĚŽNA'
Datum narození:		Datum testování:	23. 9. 2016

Slovo	Odpověď	Poznámky	Slovo	Odpověď	Poznámky
S_21. Hvězda	a b c D	1	S_41. Paroží	a b C d	1
S_22. Jazyk	A b c d	1	S_42. Peče	a b c D	1
S_23. Kalhoty	a B c d	1	S_43. Krajíc	a b C d	1
S_24. Vaří	a B c d	1	S_44. Jezero	a b c D	1
S_25. Mince	a b c D	1	S_45. Sypký	A b c d	1
S_26. Nůž	a b C d	1	S_46. Hák	a b C d	0 B
S_27. Koruna	a b c D	1	S_47. Dobytek	a B c d	0 D
S_28. Šála	A b c d	1	S_48. Hodinář	A b c d	1
S_29. Nese	A b c d	1	S_49. Kopretina	a b C d	1
S_30. Vesta	a B c d	1	S_50. Poušť	A b c d	1
S_31. Letiště	A b c d	0 mluvic	S_51. Zástěra	a b c D	0
S_32. Balík	a B c d	0 hračic	S_52. Sako	A b C d	0 bunda
S_33. Cesta	a b C d	1	S_53. Šunka	A b c d	0 maso
S_34. Řídí	a b C d	1	S_54. Zápěstí	a B c d	0
S_35. Zubař	a B c d	1	S_55. Regál	A b c D	0 police
S_36. Známká	a b c D	0	S_56. Glóbus	a B c d	0
S_37. Smetáček	a B c d	1	S_57. Plešatý	A b c d	0
S_38. Učí	A b c d	1	S_58. Prázdný	a B c d	0
S_39. Lachtan	a b C d	0	S_59. Artista	a b c D	0
S_40. Pečivo	a B c d	0 chleba	S_60. Svitilna	a B c d	0

Počet správných odpovědí

23/40

PŘÍLOHA P III: SOUHLAS RODIČŮ S TESTOVÁNÍM

Dobrý den,

jsem studentkou třetího ročníku učitelství pro mateřské školy univerzity Tomáše Bati ve Zlíně.
Pro svou bakalářskou práci potřebuji provést výzkum s dětmi ohledně jejich slovní zásoby. Výzkum bude zcela anonymní.

Tímto bych Vás chtěla poprosit o souhlas, že mohu s Vašimi dětmi spolupracovat.

Děkuji za Váš souhlas,

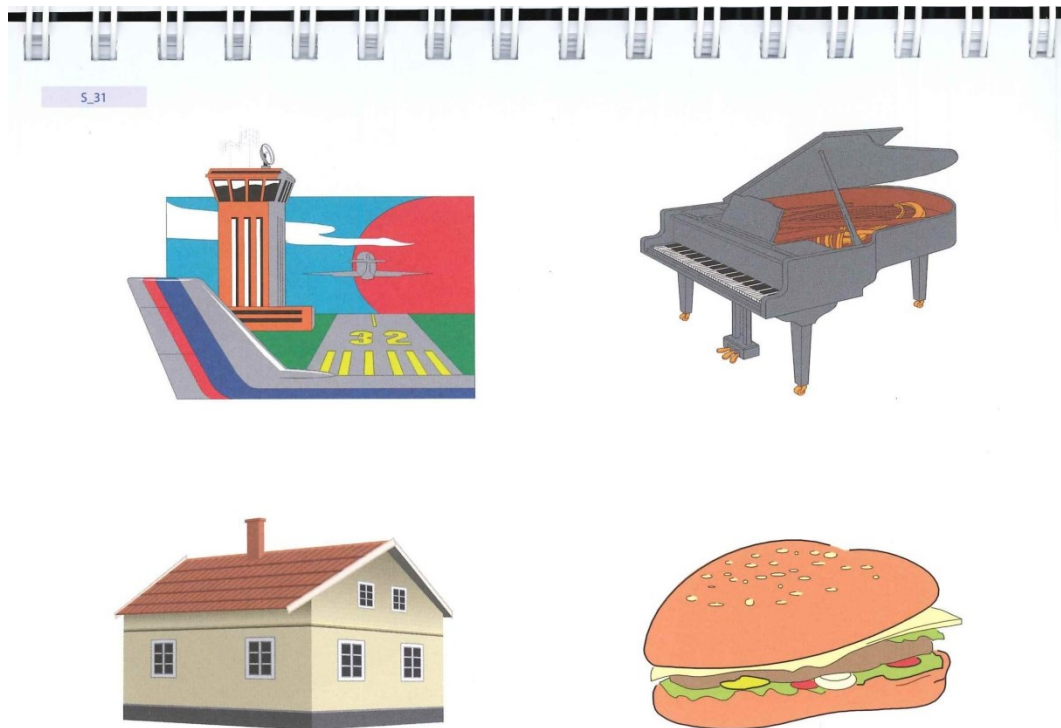
Petra Lacinová.

Jméno a příjmení dítěte: [redacted]

[redacted]
.....
podpis rodiče

V [redacted] září 2016

PŘÍLOHA PIV: UKÁZKA TESTU I

PŘÍLOHA PV: UKÁZKA TESTU II

